

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РЕВКО Альона Миколаївна

УДК 332.122:364(043.3)

**СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ**

Спеціальність: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Чернігів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернігівському національному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України
Бутко Микола Петрович,
Чернігівський національний технологічний університет МОН України, завідувач кафедри менеджменту та державної служби.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Данилишин Богдан Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», завідувач кафедри регіоналістики і туризму;

доктор економічних наук, професор
Новіков Валерій Миколайович,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України, головний науковий співробітник відділу досліджень людського розвитку;

доктор економічних наук, професор
Тульчинська Світлана Олександрівна,
НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», професор кафедри економіки і підприємництва.

Захист відбудеться «10» квітня 2020 р. об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.01 у Чернігівському національному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, корпус 1, 224 аудиторія.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «10» березня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

І. В. Соломаха

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Гармонійний розвиток регіонів України, де людина відчуватиме себе соціально захищеною, економічно вільною та гармонічно розвиненою, неможливий без ефективного та стабільного функціонування соціальної інфраструктури як невіддільної частини просторового розвитку продуктивних сил. Концепт формування соціогуманітарного простору зумовлений як специфікою суспільних відносин щодо відтворення та модернізації регіональної економіки, так і формуванням та функціонуванням відповідних соціальних інститутів, інституцій та об'єктів їхньої інфраструктури. Соціальна інфраструктура як структурно-функціональна компонента соціогуманітарного простору регіону завжди прив'язана до конкретного економічного простору та представлена такими складовими, як освітня, культурологічна, медична, спортивно-фізкультурна та інформаційна сфери діяльності.

З урахуванням викликів, які зумовлені посиленням євроінтеграційних процесів та децентралізацією владних повноважень в Україні, модернізація соціальної інфраструктури відіграє вирішальну роль у побудові економічно та всебічно збалансованих територіальних громад, у формуванні людського потенціалу та накопиченні соціального капіталу. Це дасть змогу об'єднати різні групи людей та розвивати локальне партнерство між постачальниками послуг та іншими стейкхолдерами соціальної інфраструктури, включно з територіальною громадою, а також залучати до цих процесів потенціал інститутів громадянського суспільства.

Дослідженням проблеми модернізації соціальної інфраструктури регіону приділили увагу у своїх працях такі закордонні та вітчизняні науковці-економісти, як Ф. Бланк-Бруд (F. Blanc-Brude), Р. Броль (R. Brol), К. Вітковський (K. Witkowski), Н. Дєєва, М. Долата (M. Dolata), В. Євдокименко, Л. Ковальська, Дж. Крошел (J. Kroszel), Л. Купець (L. Kupiec), Н. Лук'янова, С. Мочерний, В. Новіков, Н. Пігуль, І. Прокопа, У. Садова, Ж. Тощенко, Р. Тульчинський, С. Тульчинська, К. Флора (Flora Cornelia V.), Я. Флора (Flora Jan L.), Л. Шевчук, Л. Шпак, А. Ягодка та багато інших.

Перевагам функціонування соціогуманітарного простору та трансформації регіонального розвитку в умовах децентралізованого управління приділили увагу у своїх дослідженнях такі вітчизняні та закордонні дослідники, як Л. Богуш, М. Бутко, С. Вовканич, О. Гонта, Б. Данилишин, Ж. Дерій, М. Долішній, В. Захарченко, Н. Іванова, В. Куценко, Р. Ледрут (R. Ledrut), Т. Пепа, Г. Сіммель (G. Simmel), Г. Трілленберг, М. Хвесик, Л. Чернюк, С. Шкарлет, Б. Яловицький (B. Jałowieski) та інші.

Вплив соціальної інфраструктури на прискорення модернізації продуктивних сил і розвиток регіональної економіки є найбільш дискусійним положенням у сфері управління регіональним розвитком. Попри значну кількість ґрунтовних досліджень вітчизняних та закордонних науковців із зазначеної проблеми, у них не враховано особливості сучасного стану переформатування владних повноважень у сфері освіти, культури та охорони здоров'я в контексті децентралізації та прискореної інтеграції України до європейського простору.

З огляду на це обрана тема цього дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною та своєчасною, а її мета, коло завдань та структурний зміст відповідає перспективним напрямам наукових пошуків та має важливе теоретико-методологічне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Чернігівського національного технологічного університету в межах тем: «Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку» (номер державної реєстрації 0110U008150, 2010–2016 рр.), у межах якої авторкою обґрунтовано стратегічні напрями модернізації інвестиційного ресурсу розвитку людського потенціалу регіону; «Соціально-економічні проблеми сталого розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0115U000891, 2015–2020 рр.), у межах якої дисертанткою визначено роль освітньої складової соціальної інфраструктури в розвитку соціального підприємництва в Данії, Польщі та Україні; «Розвиток економіки в умовах глобалізаційних викликів: національний та регіональний виміри» (номер державної реєстрації 0116U003596, 2016–2021 рр.), де авторкою сформовано основні напрями розвитку освіти для соціального підприємництва в регіонах України в межах євроінтеграційних процесів; «Удосконалення механізмів реалізації функцій державного управління та місцевого самоврядування в умовах адміністративної реформи: регіональний зріз» (номер державної реєстрації 0113U003163, 2013–2019 рр.), у межах якої дисертанткою розроблено стратегічні засади модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіонів України; «Модернізаційні засади сталого розвитку регіонів України в умовах децентралізації владних повноважень» (номер державної реєстрації 0117U004541, 2016–2022 рр.), де авторкою самостійно сформульовано інституціональний механізм формування нового соціогуманітарного простору регіону в умовах децентралізованого управління.

Обраний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний із виконанням у Чернігівському національному технологічному університеті наукової роботи № 88/17 (номер державної реєстрації 0117U007258, 2017-2019 рр.) «Інтегрована модель конкурентоспроможної вищої освіти в Україні за концепцією Quadruple Helix (міждисциплінарний)», у межах якої авторкою поглиблено науково-теоретичні засади функціонування соціальної інфраструктури як основи формування людського потенціалу в системі європейських координат, а також визначено особливості регулювання трансформації соціальної інфраструктури в контексті інноваційного розвитку регіонів.

Протягом 2017–2018 рр. авторка брала участь у стипендіальній програмі ім. Л. Кіркланда за підтримки Польсько-Американської фундації «Воля» в Університеті Економіки та Бізнесу (м. Познань, Польща) та Університеті ім. Адама Міцкевича (м. Познань, Польща), у межах якої було проведено дослідження на тему «Модернізація соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України на основі польського досвіду» (диплом від 29 червня 2018 року, м. Варшава, Польща).

Крім того, дисертантка брала участь у міжнародних програмах стажування, зокрема:

- у Департаменті освіти м. Познань (Польща), у межах якої було досліджено алгоритм проведення конкурсів відкритих пропозицій на виконання публічних завдань у освітній сфері соціальної інфраструктури: кінцевий термін подання

пропозицій, критерії та терміни їх відбору, правила надання фінансування та динаміку конкурсів відкритих пропозицій для виконання публічних завдань міста Познань у сфері науки, освіти та виховання у 2015–2017 роках (довідка, видана Департаментом освіти м. Познань від 19.02.2018);

- у Департаменті соціального розвитку м. Гданська (Польща), де дисертантка ознайомила з процесом розробки Стратегії міста Гданська 2030+, методами моніторингу та контролю етапів реалізації операційних програм, а також із Гданською моделлю підтримки розвитку місцевих громад та їхньої соціальної інфраструктури (довідка, видана Департаментом соціального розвитку м. Гданська від 23.02.2018);

- у Регіональному центрі соціальної політики в м. Познані (Польща), у межах якої було досліджено особливості державної підтримки розвитку соціального підприємництва Республіки Польща відповідно до Національної програми розвитку соціальної економіки на 2014–2020 рр. та Регіональної програми розвитку соціальної економіки Великопольського воєводства на 2013–2020 рр. (довідка, видана Регіональним центром соціальної політики в м. Познані від 08.05.2018);

- у Департаменті охорони здоров'я та соціальних справ м. Познань (Польща), при виконанні якої авторка ознайомила з функціонуванням електронної платформи надання грантів Witkas.pl та діяльністю Центру Буковська, а також проаналізувала щорічну програму співпраці міста Познань із громадськими організаціями у 2018 р.: основну мету, конкретні цілі, принципи та форми співпраці, методи реалізації програми, пріоритетні державні завдання та обсяг коштів, що виділяються на виконання річної програми (довідка, видана Департаментом охорони здоров'я та соціальних справ м. Познань від 25.05.2018).

Мета та завдання дослідження. *Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування та розробка науково-методологічних засад і прикладних аспектів щодо впливу модернізації соціогуманітарного простору на розвиток регіональних господарських систем.*

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи та розкрити прикладні аспекти формування соціогуманітарного простору регіону та запропонувати авторське трактування його дефініційної сутності в умовах переформатування владних повноважень;

- виокремити ретроспективні тенденції розвитку соціальної інфраструктури у складі соціогуманітарного простору регіону в умовах інноваційних трансформацій;

- сформулювати системно-синергійну парадигму просторового розвитку соціальної інфраструктури та її впливу на розвиток продуктивних сил регіону в сучасних умовах;

- обґрунтувати концептуально узгоджений компендіум щодо закономірностей трансформації соціогуманітарного простору регіону в умовах посилення євроінтеграційних процесів;

- розробити методологічний апарат проведення дослідження соціогуманітарного простору регіонів України з урахуванням системи загальнонаукових та специфічних принципів та критеріїв;

- окреслити наукові підходи та розробити алгоритм оцінювання впливу соціогуманітарного простору на функціонування та розвиток знаннєвого вектора регіональної економіки;

- проаналізувати сучасний стан та трансформаційні тенденції розвитку освітньо-медичної інфраструктури соціогуманітарного простору України в регіональному зрізі;

- провести оцінювання структурно-динамічного розвитку культурологічної компоненти соціальної інфраструктури в межах мезорівневих просторових утворень;

- здійснити праксеологічний вимір функціонування соціогуманітарного простору та провести кластерний аналіз та ранжування областей України за рівнем соціальної стратифікації;

- вивчити територіальну організацію соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору в системі європейських координат на прикладі воєводств Республіки Польща;

- ідентифікувати роль освітньої складової соціальної інфраструктури в розвитку соціального підприємництва в Європейському регіоні;

- розкрити організаційні засади публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору;

- запропонувати інституціональний механізм формування нового соціогуманітарного простору регіону в умовах децентралізованого управління;

- розробити просторову модель модернізації компонентів соціальної інфраструктури в контексті започаткованих реформ;

- детермінувати стратегічні напрями розвитку соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону з урахуванням критеріїв інклюзивності.

Об'єктом дослідження є процеси модернізації соціогуманітарного простору регіонів України та параметри їхнього впливу на розвиток регіональних господарських систем.

Предметом дослідження є теоретично-методологічні та прикладні аспекти формування якісно нового соціогуманітарного простору та посилення впливу людиноцентризму на розвиток продуктивних сил.

Методи дослідження. Теоретичною базою дисертаційного дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, що ґрунтуються на сучасних засадах економічної теорії у сфері розвитку продуктивних сил та регіональної економіки. Для вирішення окреслених завдань у роботі використано такі методи: аналізу та синтезу (для дослідження підходів щодо трактування понять «соціальна інфраструктура регіону», «соціогуманітарний простір регіону» та формування авторської позиції щодо їхньої сутності); історико-логічний (під час аналізу ретроспективних тенденцій просторового розвитку соціальної інфраструктури регіонів України); системний (для систематизації та структурно-функціональної ідентифікації соціальної інфраструктури як компоненти соціогуманітарного простору регіону); групування (для виокремлення та систематизації критеріїв, закономірностей та принципів формування соціальної інфраструктури як домінант соціогуманітарного простору регіону); статистичний та метод аналітичного моделювання (у частині діагностування та формування прогнозних оцінок розвитку соціальної інфраструктури регіонів, а також при застосуванні кластерного аналізу за методом k-середніх);

індексного аналізу (у процесі оцінювання розвитку соціальної інфраструктури в структурі соціогуманітарного простору регіону); компаративного аналізу (під час багатомірного порівняльного аналізу часткових синтетичних показників окремих компонентів соціальної інфраструктури (освіти, культури та охорони здоров'я) та інтегрального показника розвитку соціальної інфраструктури в межах соціогуманітарного простору України та Республіки Польща із середнім значенням та за регіонами); графічний та картографічний (для візуалізації результатів дослідження та наочного відображення просторової структури компонентів соціальної інфраструктури областей України та воєводств Республіки Польща); нормативно-правовий (у процесі дослідження інституціональних засад формування нового соціогуманітарного простору регіону); абстрактно-логічний (під час формування висновків і пропозицій щодо модернізації соціальної інфраструктури в структурі соціогуманітарного простору регіонів України в умовах переформатування владних повноважень).

Інформаційною базою дослідження стали Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові документи, дані Державної служби статистики України, статистичних служб інших держав та міжнародних організацій, інформаційні ресурси мережі Інтернет, результати наукових пошуків вітчизняних та закордонних учених за темою дослідження, а також особисті спостереження та розрахунки дисертантки. Для оброблення результатів дослідження використовувались програми MS Excel, Statistica, MapInfo Professional.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та розробці теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо модернізації соціогуманітарного простору регіонів України та посилення його впливу на розвиток регіональних господарських систем.

Найсуттєвіші теоретичні положення та практичні розробки, які характеризують наукову новизну роботи та особистий внесок дисертанта, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено методичні засади оцінювання впливу соціогуманітарного простору на модернізацію продуктивних сил регіонів України, що дозволило провести визначення ієрархічних механізмів та ранжування областей України та воєводств Республіки Польща як за рівнем розвитку соціальної інфраструктури, так і окремих її складових;

- сформовано просторову модель організації соціальної інфраструктури у складі соціогуманітарного простору регіонів України, що визначає чітке розмежування завдань, обов'язків та відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також комплексно охоплює вектори інституціоналізації, структуризації та партисипації територіальних громад в умовах переформатування владних повноважень;

- запропоновано концептуальні підходи до формування нової соціогуманітарної стратегії, що ґрунтуються на управлінській моделі модернізації соціальної інфраструктури на рівнях центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, з участю інститутів громадянського суспільства;

удосконалено:

- сутнісні ознаки соціальної інфраструктури регіону з позиції людиноцентризму, що в порівнянні з діючою практикою спрямовує системні дії людини в економічному, соціогуманітарному, культурно-етнічному та духовному напрямках і сприяє реалізації інституціональних вимог у діяльності владних та громадських інститутів та інституцій;

- декомпозицію формування концепції соціального капіталу, нагромадження якого, на відміну від установлених позицій, проявляється в зростанні соціальної взаємодії між територіальними громадами та державними органами влади на підставі визначених норм, правил та довіри, що зумовлено функціонуванням ресурсної та інституційної компоненти та доповнює діючі підходи до формування підприємницької активності й мотивує колективну діяльність громад для досягнення поставлених цілей;

- класифікацію компонентного наповнення соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону, яка на відміну від наявних підходів включає культурологічну, освітню, медичну, спортивно-фізкультурну та інформаційну компоненти, що створюють сприятливі умови для всебічного розвитку людини шляхом забезпечення доступу до комплексу життєвих благ, які забезпечують процеси розширеного відтворення;

- методологічний базис якісно нового оновлення соціальної інфраструктури регіону, у межах якого уточнено та доповнено систему методологічних принципів та систематизовано закономірності трансформації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору в контексті інтеграції України до європейського простору;

- систему показників багатовимірної оцінки соціальної інфраструктури регіону, які в порівнянні з існуючими підходами враховують диференційований вплив освітньої, культурологічної та медичної інфраструктури на сталий розвиток знаннєвої компоненти регіональної економіки;

- структурно-логічну модель формування публічно-приватного партнерства в розвитку соціальної інфраструктури, що являє собою окреслену сукупність ресурсів, які за ефективної співпраці між владою, бізнесом та громадянським суспільством сприяють формуванню нового соціогуманітарного простору регіону;

набули подальшого розвитку:

- дефініційний зміст соціогуманітарного простору регіону, із розкриттям сутнісних ознак і характеристик структурно-функціональної та просторово-регулюючої його компонентів в умовах децентралізації владних повноважень на регіональному, субрегіональному та місцевому рівнях;

- матриця джерел фінансування освітньої підсистеми соціальної інфраструктури регіону, в основу якої покладено принципи партисипації територіальних громад і децентралізації владних повноважень;

- вектори удосконалення інституціональних засад формування нового соціогуманітарного простору регіону та підвищення ролі інститутів громадянського суспільства в просторовому інфраструктурному розвитку;

- обґрунтування стратегічних засад модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіонів України, що передбачає розбудову духовно-інтелектуального, креативно-інформаційного, відкрито-демократичного та культурно-розмаїтого суспільства в контексті інклюзивного розвитку з урахуванням перспективи інтеграції України до європейського простору;

- категоріально-понятійний апарат регіоналістики за рахунок поглиблення сутності таких понять, як «закономірності трансформації соціальної інфраструктури», «публічно-приватне партнерство соціальної інфраструктури», «людиноцентризм», «соціальне підприємництво» та «інклюзивний просторовий розвиток».

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність сформульованих авторкою дисертаційного дослідження наукових положень, методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо модернізації соціальної інфраструктури в умовах трансформації соціогуманітарного простору регіонів України полягає в тому, що вони можуть бути використані органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, в методичному забезпеченні навчального процесу закладами вищої освіти.

Одержані результати дисертаційного дослідження були використані, зокрема: Міністерством культури України при розробці проекту Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами та планів заходів з її реалізації (лист № 975/33/53-18 від 01.11.2018 р.); Департаментом Регіональної Політики Управління Маршалка Великопольського воєводства в м. Познань, Польща (довідка DPR-II-6.KW-00004/19 від 11.04.2019 р.); Асоціацією Соціальних Кооперативів м. Познань, Польща, при розробці освітньої програми у сфері соціального підприємництва для дітей та молоді польських початкових шкіл (довідка від 12.04.2019 р.); Інститутом Філ. Д-ра Яна-У. Сандала, Норвегія (довідка від 22.10.2019 р.); Громадською організацією «Соціальні підприємці в Данії», м. Копенгаген, Данія (довідка від 07.11.2019 р.); Департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації при розробці Стратегії сталого розвитку Чернігівської області до 2027 року (довідка № 01.01-25/125 від 17.11.2019 р.); Міжнародним фондом соціальної адаптації при викладанні курсу «Соціальне підприємництво» в межах проекту «Україна – Норвегія» «Перепідготовка та соціальна адаптація військовослужбовців та членів їх сімей в Україні» (довідка № 34 від 25.11.2019 р.); Професійно-консультаційним центром для молоді м. Познань, Польща (довідка CDZ.0152.03.2019 від 26.11.2019 р.).

Крім того, у вересні 2018 року дисертантка отримала Відзнаку Маршалка Куявсько-Поморського воєводства за значний внесок у розвиток соціальної економіки (відзнака від 13 вересня 2018 року, м. Торунь, Польща).

Теоретико-методичні основи та прикладні аспекти дисертації використовуються при підготовці бакалаврів та магістрів у Чернігівському національному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України при викладанні дисциплін «Соціальна інфраструктура та соціальний капітал», «Соціальна робота в громаді», «Соціальне підприємництво», «Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні», «Менеджмент соціальних проєктів і програм», «Соціокультурна

діяльність», «Управління регіональним розвитком», «Соціальний менеджмент», «Інституціональне забезпечення публічної влади», «Соціальна та гуманітарна політика» та «Регіональна політика та місцеве самоврядування» (акт від 12.11.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним дослідженням, що містить авторські розробки щодо модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону в умовах децентралізації владних повноважень. Наукові положення, розробки, висновки й рекомендації, які виносяться на захист дисертації, належать особисто здобувачці та розкривають зміст дослідження. Авторський внесок у працях, опублікованих у співавторстві, зазначено в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні, науково-методичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях, форумах та самітах, серед яких: «Проблеми громадянського поступу українського суспільства» (м. Чернігів, 21 січня 2015 р.); «The Top Actual Researches in Modern Science» (м. Дубаї, 18-19 липня 2015 р.); «Education for Sustainable Development» (м. Рогув, Польща, 25-28 жовтня 2015 р.); «Статистичне забезпечення управління сталим розвитком економіки та соціальної сфери» (м. Чернігів, 5 грудня 2015 р.); «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (Словаччина-Польща, 19-23 квітня 2016 р.); «Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 18-19 травня 2016 р.); «Sustainability Applied in International Learning and Teaching» (Норвегія-Бельгія, 30 червня – 7 липня 2016 р.); «46 Summit Conversations on Emerging Issues in Social Entrepreneurship» (Норвегія, 9 серпня 2016 р.); «Education for Sustainable Development» (м. Рогув, Польща, жовтень 2016 р.); «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (Словаччина-Угорщина-Австрія, 3-8 квітня 2017 р.); «Strefa Projektów Edukacyjnych i Społecznych» (м. Познань, Польща, 14 березня 2018 р.); «Kryzysy Współczesnego Świata» (м. Познань, Польща, 20-21 квітня 2018 р.); «Social Entrepreneurship - Innovation – Environment» (м. Краків, Польща, 10 травня 2018 р.); «Oblicza Dobrobytu - Wybrane Zagadnienia» (м. Квідзинь, Польща, 26 травня 2018 р.); «Current Challenges of Local and Regional Development» (м. Познань, Польща, 11-13 вересня 2018 р.); «International Forum of Social Economy» (м. Торунь, Польща, 9-10 вересня 2018 р.); «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства» (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р.); «Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.); «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури» (м. Львів, 23-25 травня 2019 р.); «Євроінтеграційний ресурс розвитку глобального підприємництва» (м. Київ, 17 травня 2019 р.); «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (м. Кропивницький, 11 квітня 2019 р.); «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства» (м. Чернігів, 11 жовтня 2019 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 46 наукових праць, з яких: 6 монографій (одна – одноосібна; одна – у співавторстві; чотири – колективні, з них три опубліковано за кордоном); 24 статті в наукових виданнях (з них: 22 – у наукових фахових виданнях України, з яких 18 – входять до

міжнародних наукометричних баз; 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав); 13 тез доповідей та матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг наукових праць становить 84,19 друк. арк., з яких 56,14 друк. арк. належить особисто авторці.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 471 сторінці комп'ютерного тексту, з них 405 сторінок основного тексту, що включають 48 таблиць і 66 рисунків (з яких 64 займають повну сторінку). Список використаних джерел включає 400 найменування на 45 сторінках, додатки викладено на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету та завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну цінність отриманих результатів, наведені дані щодо апробації результатів дослідження та обсягу публікацій.

У першому розділі – **«Теоретичні аспекти формування соціогуманітарного простору регіонів»** – розвинуто категоріальне поле теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки завдяки дослідженню наявних наукових позицій щодо трактування сутності понять «простір», «соціальний простір», «інфраструктура», «соціальна інфраструктура», «соціальний капітал», «регіональні господарські системи» та запропоновано авторське поглиблення змістовності понять «соціальна інфраструктура регіону», «людиноцентризм» та «соціогуманітарний простір регіону».

У межах дисертаційного дослідження авторкою запропоновано власне трактування дефініції *«соціогуманітарний простір регіону»* як гармонізоване суспільне середовище в сукупності з усіма сферами людської діяльності, для яких характерна континуальність поширення і водночас дискретність організації, що сприяє стабільному функціонуванню дистинацій різного таксономічного рангу в напрямі нарощування людського потенціалу та його ринкової капіталізації.

При цьому дисертантка розглядає *«соціальну інфраструктуру регіону»* з позиції людської діяльності, що спрямовує свої системні дії в економічному, соціогуманітарному, культурно-етнічному та духовному напрямках і сприяє реалізації інституціональних вимог людиноцентризму в діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також громадянського суспільства, спрямованої на забезпечення суспільних благ.

Установлено, що соціальна інфраструктура як структурно-функціональна компонента соціогуманітарного простору регіону містить такі підсистеми, як культурологічна, освітня, медична, спортивно-фізкультурна та інформаційна інфраструктурні складові, які створюють сприятливі умови для всебічного розвитку людини через забезпечення комплексу життєвих благ, необхідних для розширеного відтворення людських ресурсів (рис. 1).

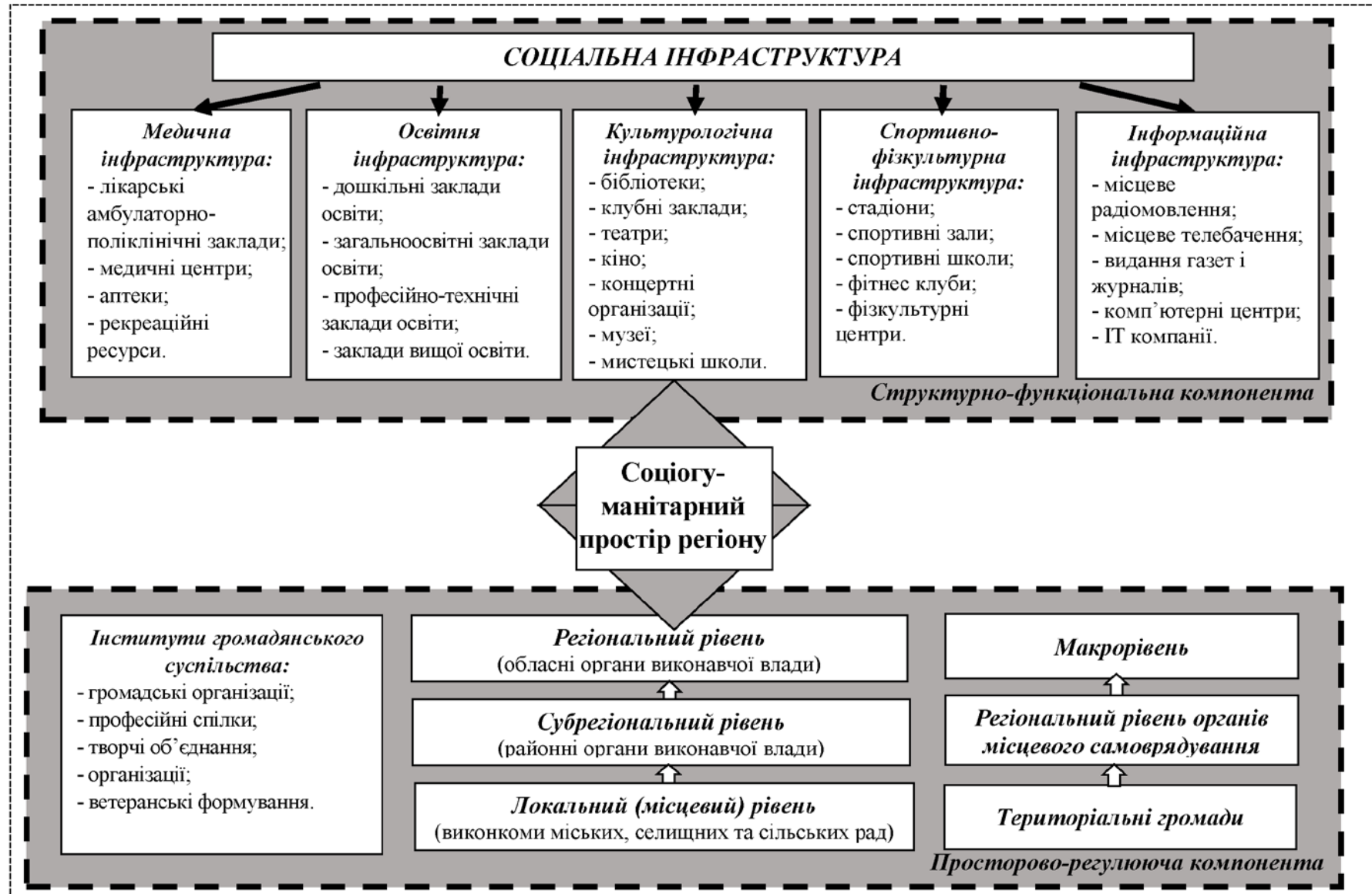

Рис. 1. Функціонально-регулююча структура соціогуманітарного простору регіону
Джерело: побудовано авторкою.

У дисертації аргументовано, що головною метою функціонування соціальної інфраструктури регіону є людина. Згідно з цим наголошено, що формування соціальної інфраструктури регіону має здійснюватися з позиції *людиноцентризму*, під яким дисертантка розуміє гуманістично орієнтовану парадигму функціонування соціальної інфраструктури з метою всебічного розвитку та формування нової людини – активної, творчої, енергійної, креативної, шляхом створення комплексу життєвих благ, необхідних для розширеного відтворення. В умовах євроінтеграції до базових людиноцентричних цінностей треба віднести людську свободу, демократію, гідність, толерантність.

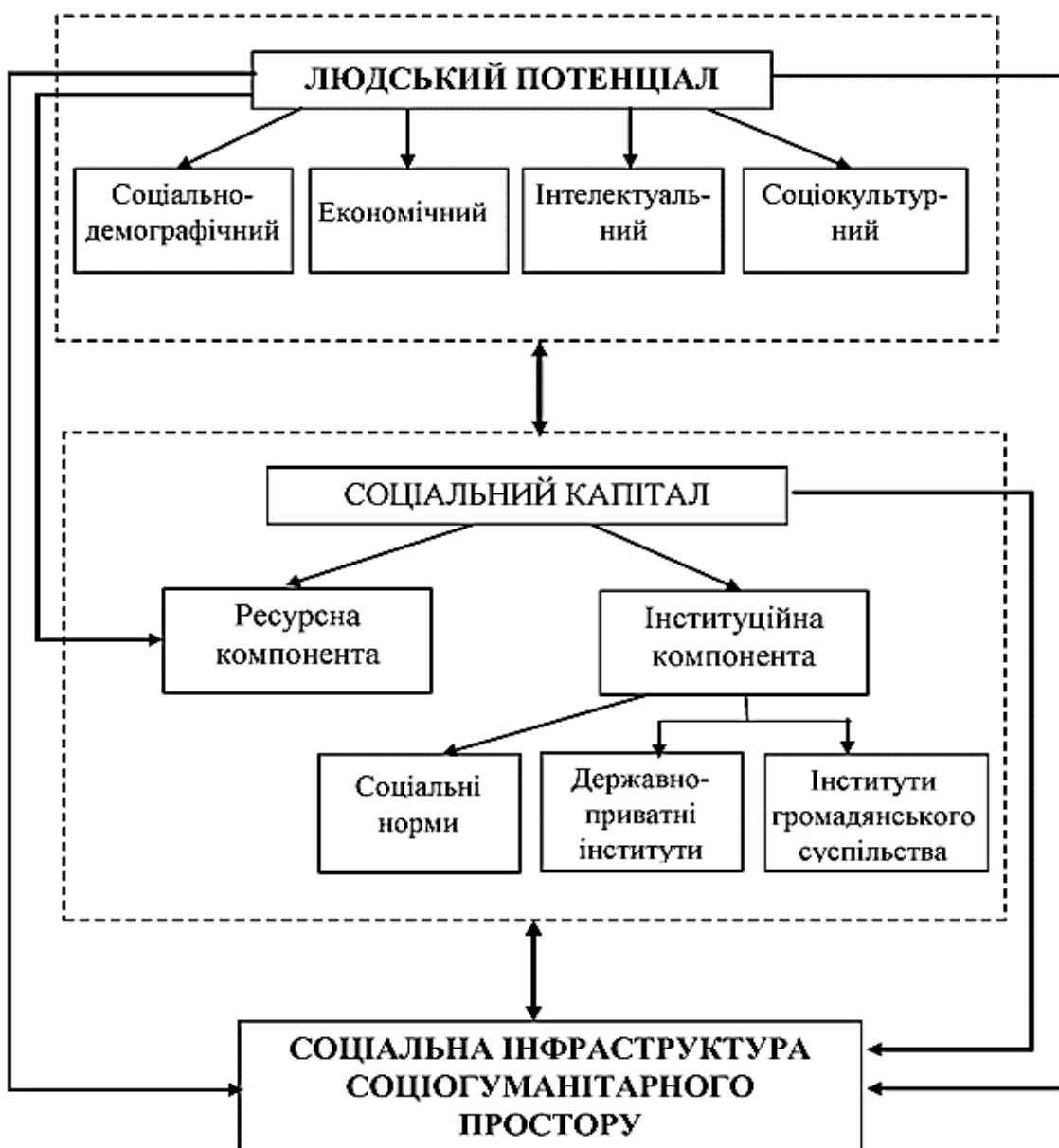
Авторкою обґрунтовано, що в умовах децентралізації владних повноважень просторово-регулююча компонента соціогуманітарного простору представлена системою управління на регіональному, субрегіональному та місцевому рівнях. Вагому роль у цих процесах відіграють територіальні громади та інститути громадянського суспільства, які представлені громадськими організаціями, творчими об'єднаннями, організаціями, професійними спілками та ветеранськими формуваннями.

У роботі досліджено ретроспективу розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в умовах трансформації соціально орієнтованої економіки, що ґрунтується на сукупності різноманітних підходів, найбільш поширеними з яких є: системно-історичний, регіональний, секторальний, міжсекторальний, структурний, комплексний та проблемний.

Встановлено, що значний вплив на розвиток соціальної інфраструктури регіону має соціальна партисипація суспільства та нагромадження соціального капіталу, оскільки знання і уміння людей, а також їхня здатність об'єднуватись у групи для вирішення спільних проблем дають можливість сформувати конкурентоспроможну інфраструктуру, яка здатна забезпечувати населення певної території якісними інфраструктурними послугами, стимулює колективну діяльність громад для досягнення поставлених цілей та проявляється в зростанні соціальної взаємодії між територіальними громадами та державними органами влади на підставі визначених норм, правил та довіри.

Обґрунтовано, що ресурсною компонентою та базисом формування соціального капіталу є людський потенціал, оскільки людина є найбільш важливою детермінантою та центральним елементом соціально-економічного розвитку регіону. Інституційна компонента соціального капіталу включає систему суспільних інститутів: економічних, соціально-культурних, державно-правових, а також інститути громадянського суспільства та систему соціальних норм (рис. 2).

Дисертанткою сформовано системно-синергійну парадигму впливу соціогуманітарного простору регіону на розвиток регіональних господарських систем, яка ґрунтується на поєднанні й узгодженні дій усіх рівнів влади (загальнодержавної, регіональної, субрегіональної та місцевої) та інститутів громадянського суспільства на принципах синергійності.

Рис. 2. Структурна схема впливу соціального капіталу на розвиток соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону
Джерело: побудовано авторкою.

У другому розділі дисертаційної роботи – «**Методологічні засади впливу соціальної інфраструктури на розвиток регіонального соціогуманітарного простору**» – дисертанткою обґрунтовано методологічний базис якісного оновлення соціальної інфраструктури регіону, у межах якого уточнено та доповнено систему методологічних принципів та систематизовано закономірності трансформації соціогуманітарного простору регіону в контексті інтеграції України до європейського простору.

Авторкою аргументовано, що під закономірностями трансформації соціогуманітарного простору регіону необхідно розуміти наявний взаємозв'язок між компонентами соціальної інфраструктури в межах певного просторового утворення, який впливає на активізацію соціогуманітарного простору регіону.

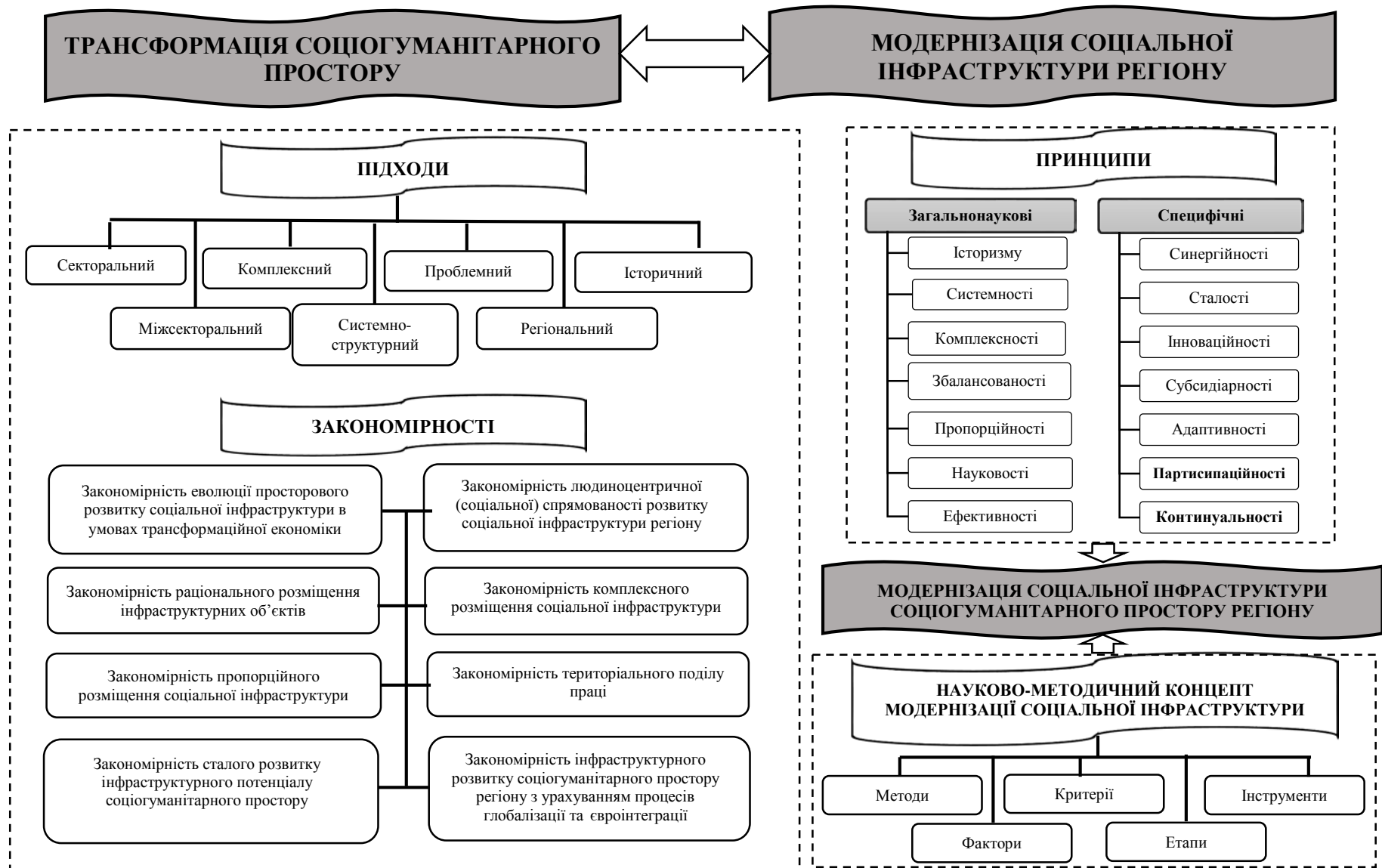
До базових закономірностей трансформації соціогуманітарного простору регіону дисертанткою віднесено такі:

- еволюції просторового розвитку соціальної інфраструктури в умовах трансформаційної економіки;
- людиноцентричної (соціальної) спрямованості розвитку соціальної інфраструктури регіону;
- раціонального розміщення інфраструктурних об'єктів;
- комплексного розміщення соціальної інфраструктури;
- пропорційного розміщення соціальної інфраструктури;
- територіального поділу праці;
- сталого розвитку інфраструктурного потенціалу соціогуманітарного простору;
- інфраструктурного розвитку соціогуманітарного простору регіону з урахуванням процесів глобалізації та євроінтеграції (рис. 3).

Аргументовано, що застосування зазначених закономірностей у процесі функціонування соціальної інфраструктури регіону допомагає ефективно використовувати ресурсний потенціал регіональних господарських систем, оптимізувати економічну діяльність на різних таксономічних рівнях.

Дослідження також містить систему методологічних принципів, що є базою для проведення структурного дослідження соціальної інфраструктури в контексті сучасної регіональної політики. Запропоновано систему принципів поділяти на загальнонаукові (історизму, системності, комплексності, збалансованості, пропорційності, науковості та ефективності) та специфічні (синергійності, сталості, інноваційності, й адаптивності) принципи. На думку дисертантки, зазначений перелік спе субсидіарності цифічних принципів доцільно доповнити принципом *партисипаційності*, що полягає у відчутті людей себе частиною своєї громади шляхом активної участі в прийнятті рішень щодо розвитку сфер соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору (культури, освіти та охорони здоров'я), їх згуртованості та спрямованості на вирішення соціальних проблем, успадкованих та накопичених у трансформаційний період, та принципом *континуальності* соціогуманітарного простору, що відображає сукупність соціально-економічних цінностей територіальних громад, їх безперервне удосконалення (рис. 3).

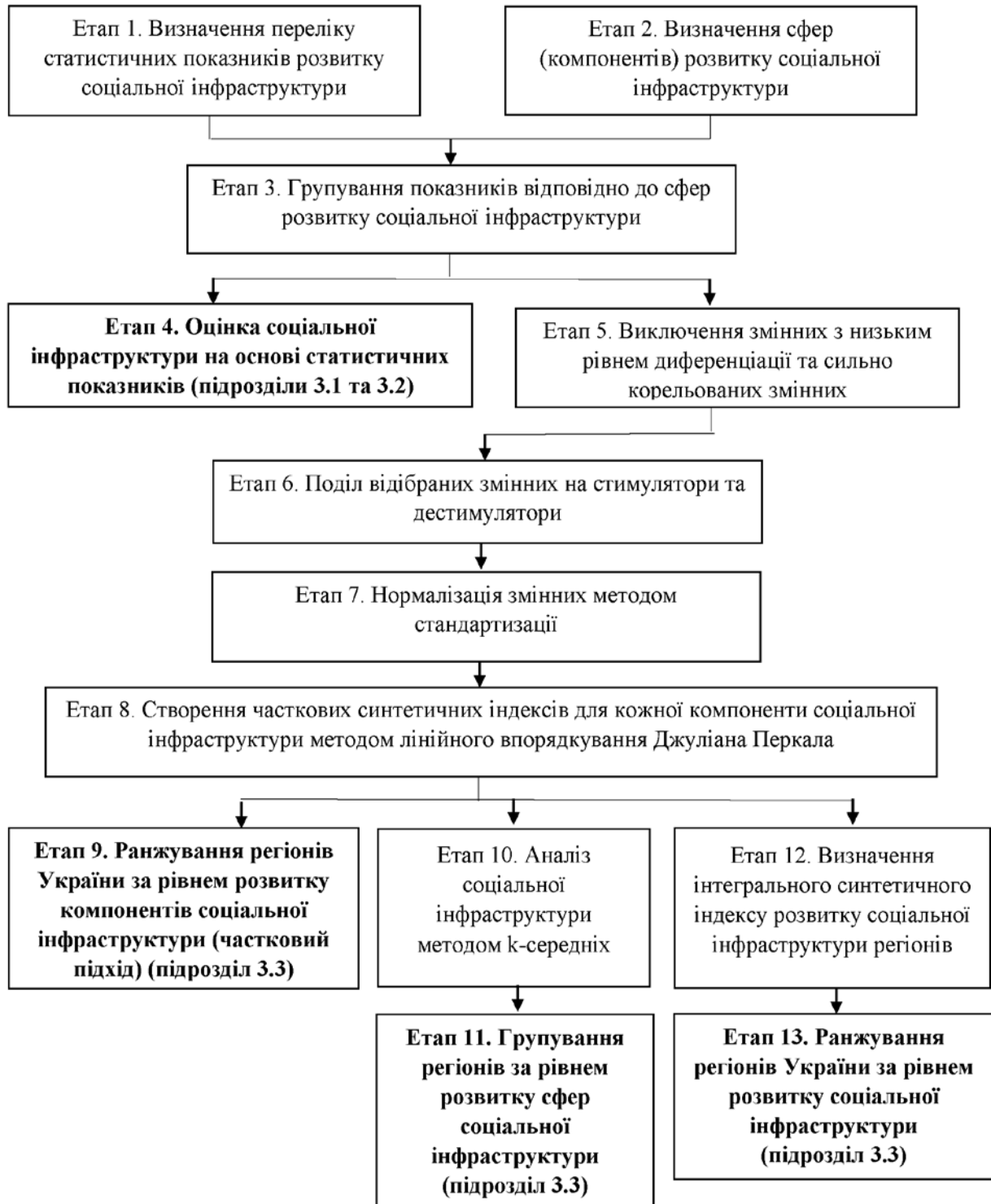
У результаті дослідження наявних методичних підходів до оцінювання рівня розбудови соціальної інфраструктури та її впливу на соціогуманітарний розвиток регіонів України дисертанткою розроблено методичні засади оцінювання впливу соціогуманітарного простору на модернізацію продуктивних сил регіонів України. Методика включає, зокрема, аналіз часткових синтетичних показників для окремих компонентів соціальної інфраструктури (частковий підхід) та інтегрального показника розвитку соціальної інфраструктури (загальний підхід).

Рис. 3. Методологія модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону
 Джерело: побудовано авторкою.

Авторська методика дає змогу провести визначення ієрархічних механізмів та ранжування областей України та воєводств Республіки Польща як за рівнем розвитку соціальної інфраструктури, так і окремих її складових за методом лінійного впорядкування Джуліана Перкала шляхом групування багатомірних об'єктів за синергійним критерієм та методом k-середніх (рис. 4).

Рис. 4. Алгоритм оцінювання впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору

Джерело: побудовано авторкою.

У межах запропонованої методики дисертанткою обґрунтовано систему показників багатовимірної оцінки соціальної інфраструктури регіону, які в порівнянні з наявними підходами враховують диференційований вплив освітньої, культурологічної та медичної інфраструктури на сталий розвиток знаннєвої компоненти регіональної економіки.

У третьому розділі дисертаційного дослідження – **«Структурно-динамічні характеристики соціальної інфраструктури як ключового індикатора регіонального розвитку»** – досліджено просторові диспропорції та тенденції розвитку освітньої, медичної та культурологічної компоненти соціальної інфраструктури регіонів України та визначено праксеологічний вимір функціонування соціальної інфраструктури в межах соціогуманітарного простору.

Доведено, що вихідним вектором розвитку соціогуманітарного простору регіональних господарських систем є освітня інфраструктура як базис формування високорозвинутого суспільства. Інтелектуалізація соціогуманітарного простору сприяє зростанню ролі освіти, науки, а також інвестицій у всебічний розвиток людини.

Проведене дослідження дало змогу ідентифікувати, що більшість інвестицій в освітню компоненту соціальної інфраструктури здійснює держава. Її частка в загальних витратах протягом 2007–2016 рр. зросла на 13,3 %, а саме з 75,4 до 85,4 %. Другим за величиною джерелом інвестицій в освітню інфраструктуру є кошти домогосподарств. Протягом 2007–2016 рр. вони зменшились на 40,9 % – з 23,5 до 13,9 %. Особливо гострою до теперішнього часу залишається проблема залучення коштів приватних компаній в освітню сферу. Їхня частка у структурі загальних витрат на освіту є мізерною – коливається в межах 1 % і має тенденцію до зменшення, на відміну від зарубіжних країн, де цей показник досягає 10–30 %.

Дослідження кадрового забезпечення медичної підсистеми соціальної інфраструктури в Україні в регіональному вимірі відображає виражену регіональну дивергенцію (як у територіальному розподілі, так і в професійній структурі). Дисертанткою встановлено, що мешканці України мають гірші умови доступу до медичних послуг та, як наслідок, розвитку людського потенціалу, ніж інші європейські країни. Так, у середньому в Україні в 2017 році на 10 тис. мешканців припадало 45 лікарів усіх спеціальностей. Для порівняння, у Польщі на 10 тис. мешканців припадало 53 лікарі, що на 15 % більше, ніж в Україні.

Отримані результати засвідчили той факт, що в порівнянні з Польщею в регіонах України спостерігається значна диспропорція між мінімальною і максимальною кількістю клубних закладів. Співвідношення найбільшої кількості закладів культури клубного типу у Хмельницькій області (91 од.) та найменшої в Дніпропетровській області (18 од.) становить 5:1. У Польщі це співвідношення становить 1,5:1 (у Нижньосілезькому воєводстві – 87 од. та Західнопоморському – 56 од.). Крім того, стан багатьох клубних закладів України, особливо на локальних рівнях, залишається дуже незадовільним. Це є негативним явищем, оскільки саме клубні заклади культури є осередками культурно-освітнього призначення та здійснюють значний вплив на становлення громадянського суспільства. Вони задовольняють культурні та дозвілєві потреби населення, сприяють відродженню та популяризації культурних традицій та звичаїв. Треба наголосити, що клубні заклади культури є чи не єдиним осередком, що задовольняє культурно-дозвілєві потреби населення сільської місцевості. Тому нині є

надзвичайно важливим поєднання та узгодження дій усіх рівнів влади та громадянського суспільства на принципах субсидіарності для відродження та розвитку мережі клубних закладів регіонів України.

Авторка наголошує на тому, що стан культурологічного середовища характеризується показниками, що вказують на участь у ній. Так, за результатами аналізу кількість відвідувачів музеїв у 2017 році коливалася від 10 осіб на 100 жителів Херсонської області до 90 осіб на 100 жителів Чернігівської області. За вісім років до 2017 року кількість відвідувачів музею в розрахунку на 100 мешканців зменшилась у 9 областях України – зменшення відбулося від 0,2 до 6,1 % (рис. 5).

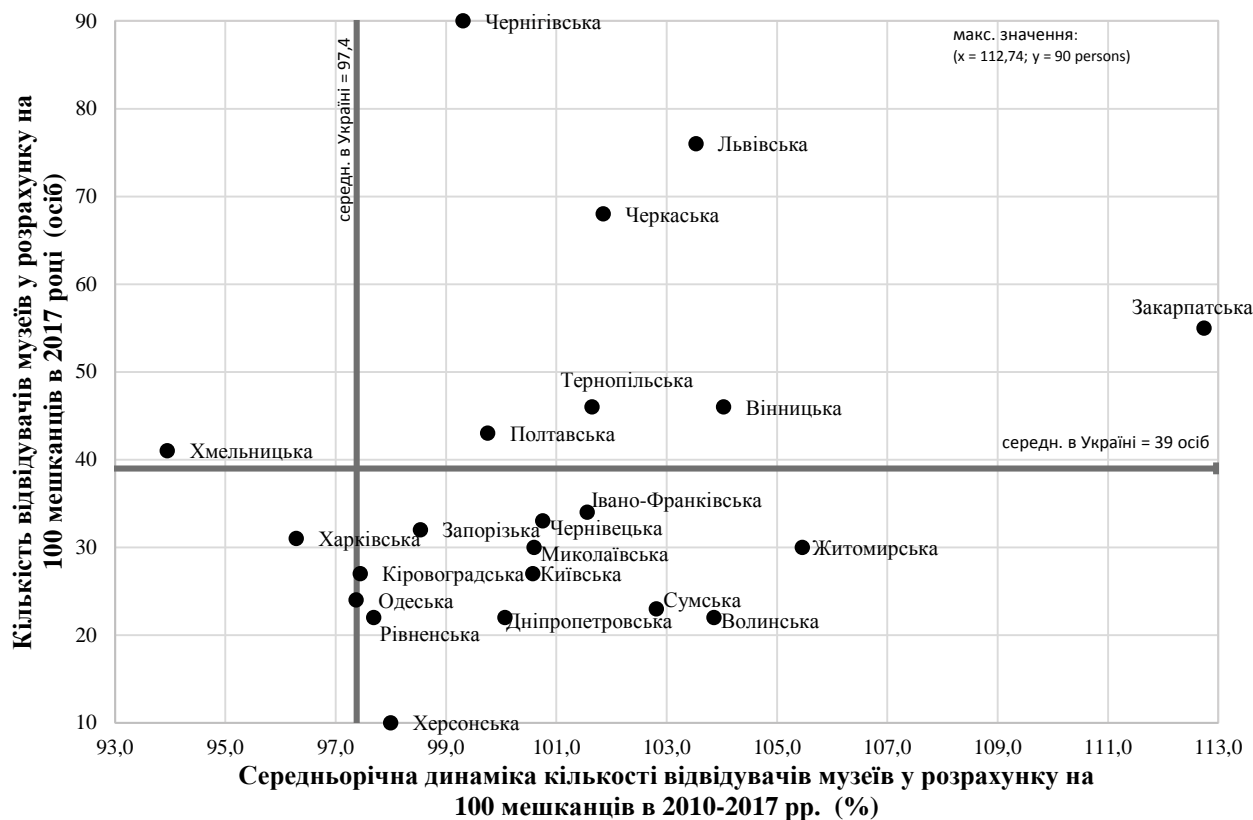

Рис. 5. Середньорічна динаміка кількості відвідувачів музеїв України в розрахунку на 100 мешканців у регіональному розрізі протягом 2010–2017 рр.
Джерело: розроблено авторкою.

При цьому з 2010 по 2017 роки кількість відвідувачів музеїв на 100 жителів зросла в усіх воєводствах Польщі – з 2,9 % у Сілезькому воєводстві до 13,5 % у Мазовецькому воєводстві. Найбільша кількість відвідувачів музеїв у Польщі на 100 жителів у 2017 році спостерігалась у Малопольському (324 особи), Мазовецькому (204 особи) та Поморському (142 особи) воєводствах, що характеризує популярність музеїв зазначених воєводств не тільки серед місцевого населення, але також і серед іноземних туристів (рис. 6).

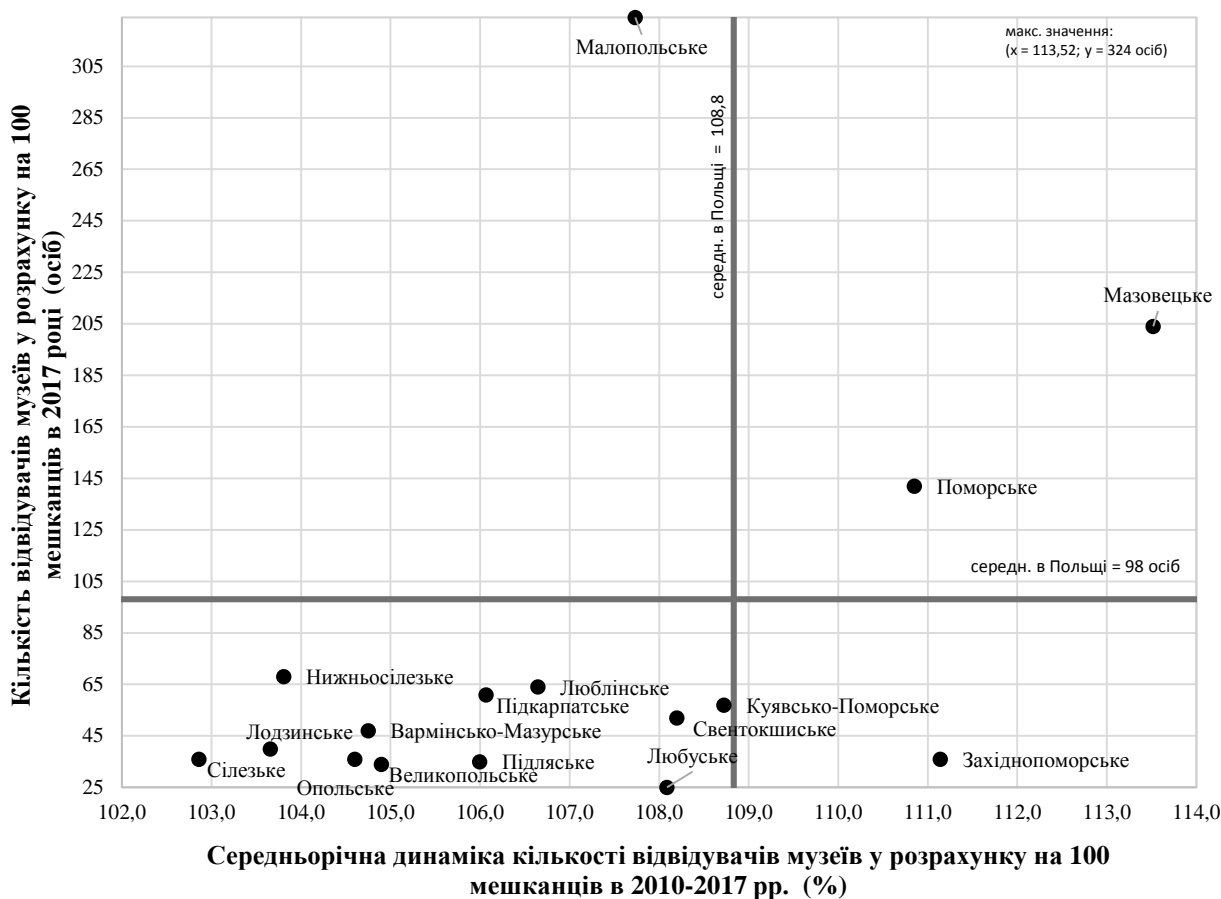

Рис. 6. Середньорічна динаміка кількості відвідувачів музеїв Польщі в розрахунку на 100 мешканців у регіональному розрізі протягом 2010–2017 рр.
Джерело: розроблено авторкою.

Дисертанткою доведено, що на формування здорового способу життя населення регіонів здійснюють значний вплив спортивні споруди, до яких належать стадіони, площинні спортивні споруди, спортивні зали, плавальні басейни тощо. Саме спортивні споруди створюють необхідні умови для поліпшення фізичного здоров'я населення регіону та підвищують доступ до занять фізичною культурою і спортом. У 2017 році спостерігалась незначна диспропорція в рівні забезпечення регіонів України спортивними спорудами. Так, регіоном-лідером за показником кількості спортивних споруд у розрахунку на 100 тис. населення у 2017 році була Миколаївська область (374 од.), найгірша ж ситуація за цим показником спостерігалась у Закарпатській області (168 од.).

Розроблена авторська методика дозволила здійснити моніторинг регіонів України за рівнем розвитку соціальної інфраструктури та виділити такі 4 групи регіонів:

- 1) регіони-лідери, у яких спостерігається високий рівень розвитку соціальної інфраструктури, до них віднесено Львівську, Харківську та Дніпропетровську області;
- 2) провідні регіони – найбільша група регіонів України: Рівненський, Тернопільський, Івано-Франківський, Хмельницький, Житомирський, Вінницький, Чернігівський та Одеський, у яких рівень розвитку соціальної інфраструктури вище за середній;

3) периферійні регіони, у яких спостерігається середній рівень розвитку соціальної інфраструктури: Волинський, Чернівецький, Сумський, Полтавський, Черкаський, Кіровоградський та Запорізький;

4) регіони-аутсайтери: Закарпатський, Київський, Миколаївський та Херсонський, які мали низький рівень розвитку соціальної інфраструктури (рис. 7).

Здійснений моніторинг сприятиме окресленню векторів та розробленню механізмів забезпечення модернізації соціальної інфраструктури регіонів України в умовах євроінтеграційних процесів.

У четвертому розділі – **«Європейський досвід модернізації соціальної інфраструктури в умовах децентралізації (на прикладі Республіки Польща)»** – досліджено територіальну організацію соціальної інфраструктури воєводств Республіки Польща, розглянуто соціальне підприємництво як імператив просторового розвитку соціальної інфраструктури та визначено організаційні засади публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури в межах соціогуманітарного простору.

На підставі авторської методики в роботі здійснено ранжування воєводств Республіки Польща відповідно до рівня розвитку соціальної інфраструктури та виділено чотири групи регіонів: 1) регіони-лідери – Мазовецький, Сілезький та Малопольський, у яких спостерігався високий рівень розвитку соціальної інфраструктури; 2) провідні регіони, що мають рівень розвитку соціальної інфраструктури вище за середній, – Нижньосілезький, Лодзинський та Люблінський; 3) периферійні регіони – найбільша група регіонів - Підляський, Підкарпатський, Великопольський, Західнопоморський, Поморський, Вармінсько-Мазурський, Опольський та Куявсько-Поморський, у яких спостерігається середній рівень розвитку соціальної інфраструктури; 4) регіони-аутсайтери – Любуський та Свентокшиський, які в 2017 році мали найнижчий рівень розвитку соціальної інфраструктури, що пов'язано з низьким значенням у цих воєводствах часткових синтетичних показників культурологічної та медичної сфер соціальної інфраструктури (рис. 8).

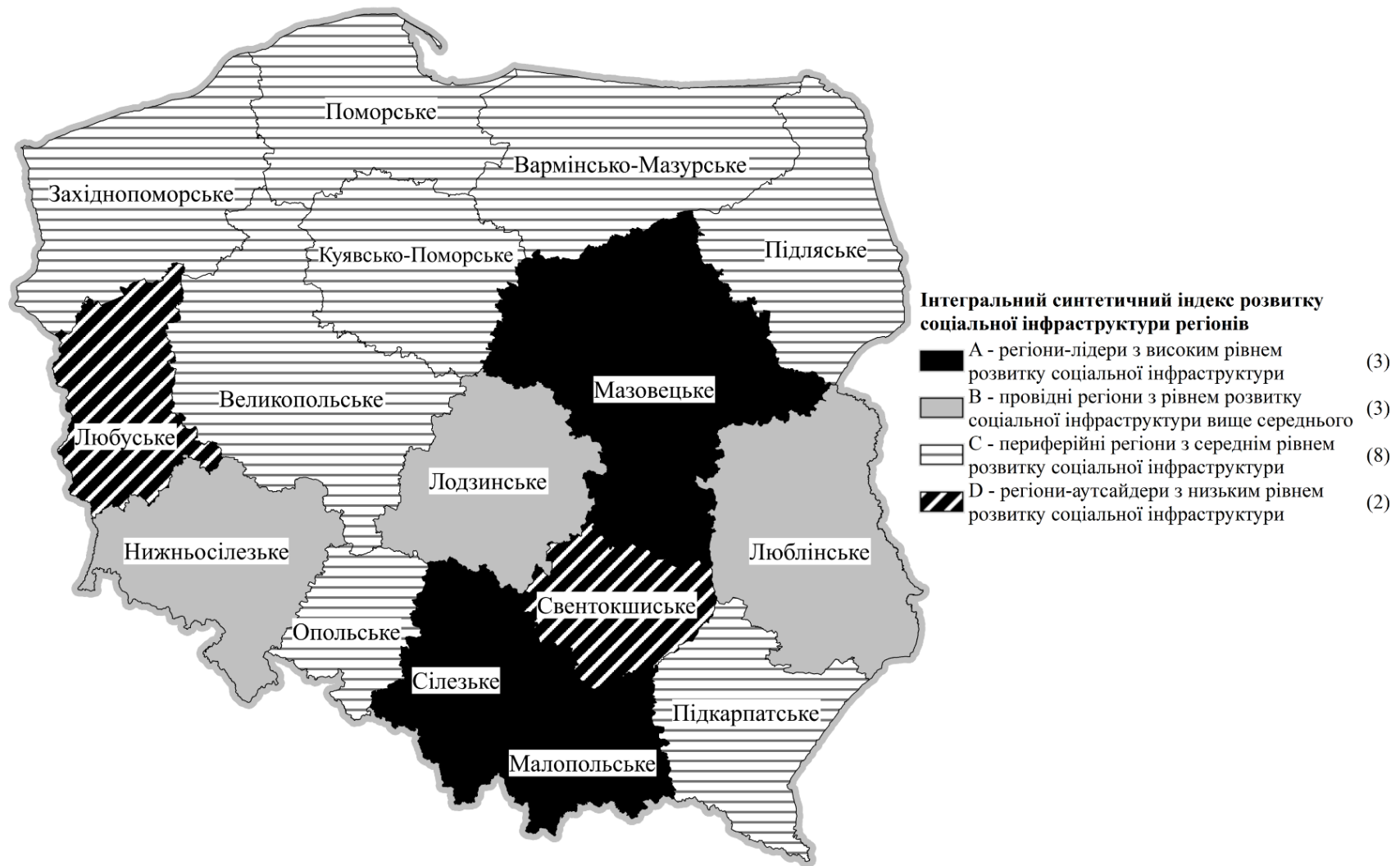
Каталізатором соціальних змін, необхідних для формування надійного економічного каркаса регіональних господарських систем, є соціальне підприємництво, під яким, на думку дисертантки, треба розуміти інноваційну діяльність особи або групи людей, які здійснюють системні зміни в соціальній або екологічній сфері, отримують прибуток від своєї діяльності та мають значний вплив на економічний розвиток та формування соціогуманітарного простору регіону.

У дисертації обґрунтовано роль освітньої компоненти соціальної інфраструктури в розвитку соціального підприємництва. Доведено, що розвиток соціального підприємництва впливає на нагромадження соціального капіталу, який є необхідним для формування активного громадянського суспільства в межах інклюзивного соціогуманітарного простору. Крім того, головним завданням соціального підприємництва є поліпшення добробуту суспільства та задоволення його потреб шляхом реалізації послуг соціальної інфраструктури.

Рис. 7. Розвиток соціальної інфраструктури регіонів України у 2017 році

Джерело: розроблено авторкою.

Рис. 8. Розвиток соціальної інфраструктури воєводств Республіки Польща в 2017 році
 Джерело: розроблено авторкою.

Дисертанткою розроблено структурно-логічну модель формування публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури в межах регіонального простору, що ґрунтується на окресленій сукупності ресурсів, які за ефективною співпраці між владою, бізнесом та громадянським суспільством сприяють формуванню нового соціогуманітарного простору регіону.

Обґрунтовано, що успіх публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури можливий лише тоді, коли інтереси всіх учасників будуть інтегровані в межах конкретного проекту або програми, а їхня діяльність координуватиметься єдиним органом. Крім того, особливе місце в розвитку публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури в європейському просторі посідають неурядові організації, що виконують роль одного з основних посередників між державою та громадянином.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи – **«Механізми забезпечення модернізації соціальної інфраструктури в умовах євроінтеграційних процесів»** – визначено інституціональний механізм формування нового соціогуманітарного простору регіону та парадигму модернізації компонентів соціальної інфраструктури в умовах децентралізованого управління, окреслено стратегію модернізації соціальної інфраструктури як базового індикатора підвищення рівня життя населення певного просторового утворення.

Дисертанткою аргументовано, що під інституціональними засадами розбудови соціогуманітарного простору треба розуміти систему норм, правил та напрямів, які продукує держава та громадянське суспільство для реалізації прав та можливостей людини на відтворення власного потенціалу в межах існуючої соціальної інфраструктури. Практика регіонального управління доводить, що базисом інституціоналізму соціогуманітарного простору, з одного боку, є відносини власності, а з іншого – релевантне правове поле для діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Враховуючи ступінь впливу держави на регіональний розвиток, а також виклики, зумовлені посиленням євроінтеграційних процесів, дисертанткою запропоновано інституціональний механізм формування нового соціогуманітарного простору регіону та підвищення ролі інститутів громадянського суспільства в просторовому інфраструктурному розвитку.

Дієвим інституціонально-правовим базисом реформування державної регіональної політики України, на переконання авторки, мають стати Закони України «Про особливості функціонування соціогуманітарного простору регіону», «Про фінансову самодостатність об'єднаних територіальних громад» та «Про деконцентрацію повноважень і децентралізацію владних функцій на користь органів місцевого самоврядування».

Проведене дослідження засвідчило, що компоненти соціальної інфраструктури в межах регіонального простору України характеризуються диверсифікованими властивостями, що є основою для розробки просторової моделі організації соціальної інфраструктури у складі соціогуманітарного простору регіонів, що визначає чітке розмежування завдань, обов'язків та відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також комплексно охоплює вектори інституціалізації, структуризації та партисипації територіальних громад в умовах переформатування владних повноважень (рис. 9).

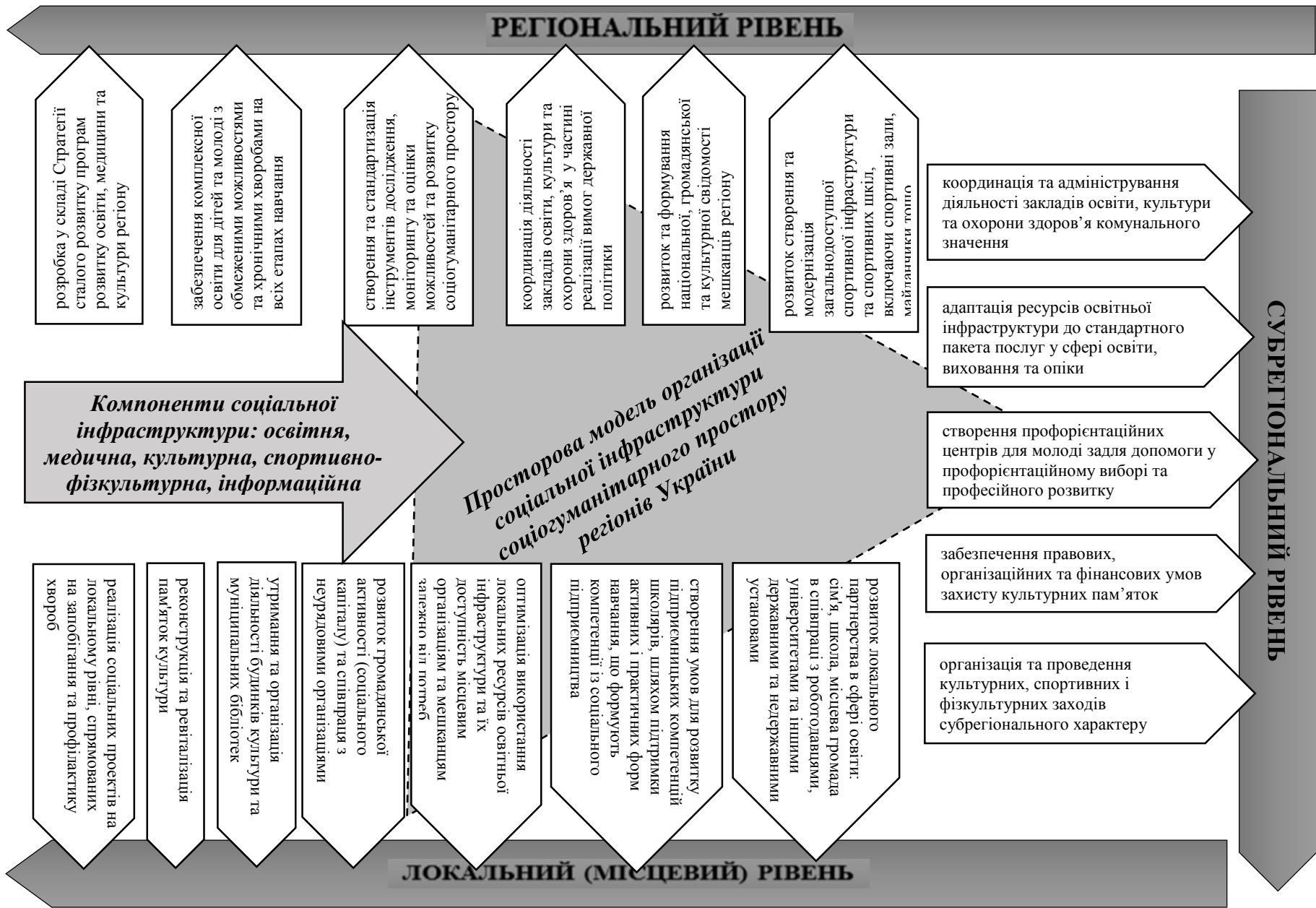

Рис. 9. Просторова модель організації соціальної інфраструктури в межах регіонального простору
Джерело: розроблено авторкою.

Просторова модель організації соціальної інфраструктури в Україні на регіональному рівні, на погляд дисертантки, має реалізовуватися через обласні органи виконавчої влади. Субрегіональний рівень моделі представлений районними органами виконавчої влади, які мають виконувати завдання координатора, мотиватора та частково регулятора у функціонуванні соціальної інфраструктури. На локальному (місцевому) рівні просторова модель має реалізовуватися через міські, селищні, сільські та об'єднані територіальні громади, які найбільше впливають на задоволення щоденних потреб жителів конкретної території в послугах соціальної інфраструктури. Ефективність цієї моделі залежить від взаємозв'язку інфраструктурних закладів з обслуговуванням простором, а також від кількості та структури населення цього простору.

Дисертанткою обґрунтовано, що стратегією модернізації освітньої компоненти соціальної інфраструктури, з огляду на європейський досвід, є створення профорієнтаційних центрів для молоді з метою допомогти здобувачам освіти в прийнятті рішень, пов'язаних із вибором напряму освіти та професії, а також плануванням кар'єри.

У контексті інклюзивного просторового розвитку та з урахуванням перспективи інтеграції України до європейського простору авторкою визначено стратегічні засади модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіонів України за такими напрямами: забезпечення умов для отримання інклюзивної якісної освіти; створення умов для підтримки та формування здорового населення; розвиток сфери культури й мистецтв та збереження історико-культурної спадщини; підвищення ефективності діяльності інститутів громадянського суспільства та покращення доступу громадськості до інформації (рис. 10).

В умовах децентралізації владних повноважень слабкою ланкою модернізації соціогуманітарного простору та соціальної інфраструктури в його структурі є управлінський аспект стратегічного менеджменту. З огляду на це авторкою запропоновано управлінська модель модернізації соціальної інфраструктури як органічна складова стратегічного планування на основі парадигми знаннєвої економіки, яка ґрунтується на взаємодії центральних органів державної влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також громадянського суспільства в напрямі якісного розвитку продуктивних сил (рис. 11).

Центральні органи державної влади, що формують політику модернізації соціогуманітарного простору, представлені Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та відповідною системою міністерств, що мають забезпечити розробку нормативно-правових засад формування та реалізації національної стратегії розвитку соціогуманітарного простору.

Більше того, на погляд дисертантки, за доцільне формування Національної ради з питань модернізації соціогуманітарного простору на загальнодержавному та місцевому рівнях для координації процесу створення та реалізації національної стратегії розвитку соціогуманітарного простору, а також визначення національних пріоритетів у капіталізації людського потенціалу, формування знаннєвої економіки та моделі публічно-приватного партнерства в соціогуманітарній сфері.

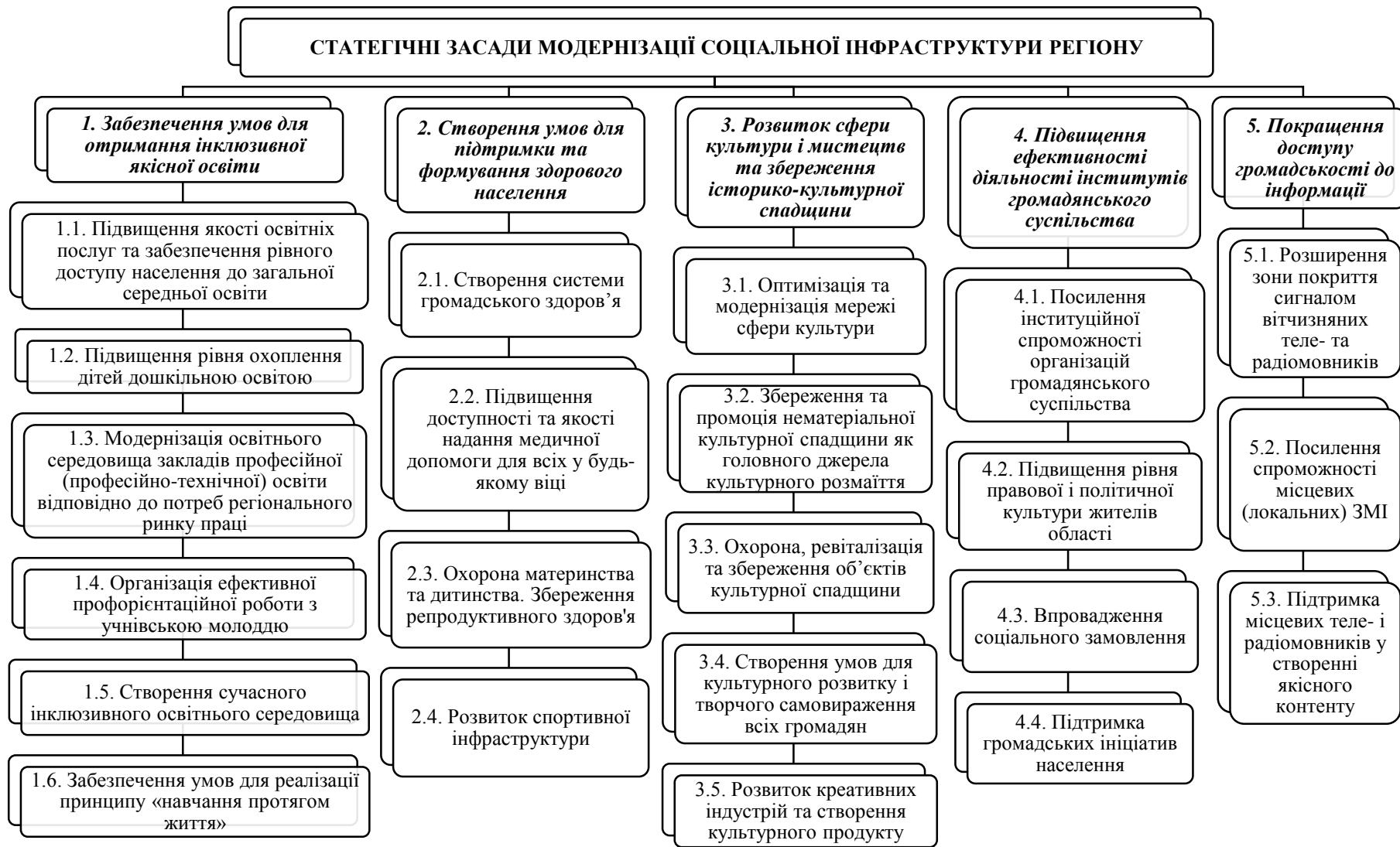

Рис. 10. Засади модернізації соціальної інфраструктури в контексті стратегічного розвитку регіону
Джерело: розроблено авторкою.

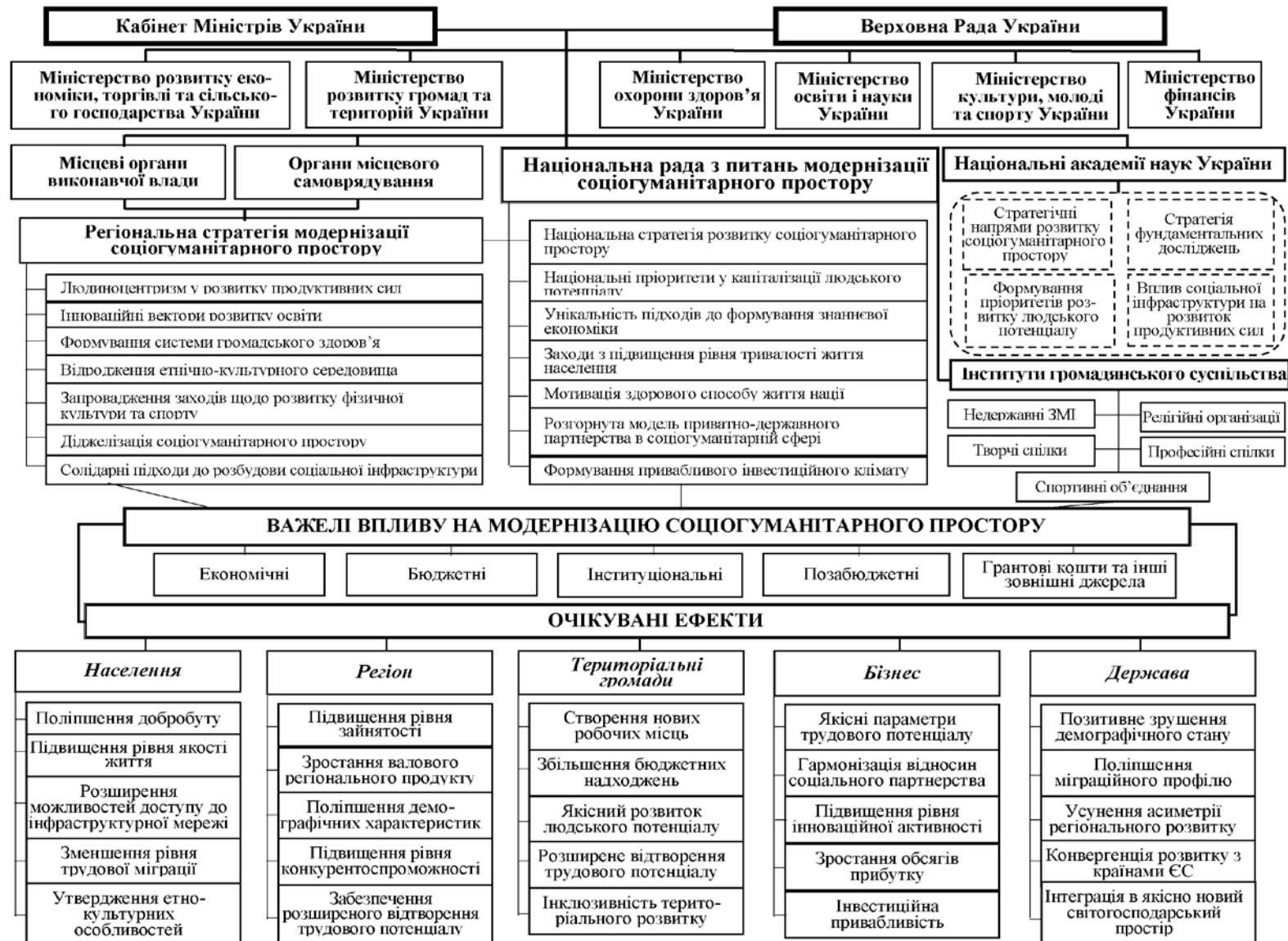

Рис. 11. Управлінська модель модернізації соціальної інфраструктури в межах стратегічного планування

Джерело: розроблено авторкою.

До Національної ради з питань модернізації соціогуманітарного простору мають увійти інститути громадянського суспільства та фахівці Національної академії наук України з метою окреслення стратегічних напрямів розвитку соціогуманітарного простору та визначення стратегії фундаментальних досліджень впливу соціальної інфраструктури на розвиток продуктивних сил.

На регіональному рівні за участю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, на думку авторки, має бути розроблена регіональна стратегія модернізації соціогуманітарного простору, спрямована на використання солідарних підходів до розбудови соціальної інфраструктури на засадах людиноцентризму в розвитку продуктивних сил регіону та діджелізації.

На переконання дисертантки, головним двигуном модернізації соціогуманітарного простору в умовах формування знаннєвої економіки мають стати економічні, бюджетні, інституціональні та позабюджетні важелі впливу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення теоретико-методологічних положень та розроблено науково-практичні рекомендації щодо модернізації соціогуманітарного простору регіонів України та його впливу на розвиток регіональних господарських систем.

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки:

1. Узагальнено теоретичні підходи до трактування окремих категорій розвитку продуктивних сил та регіональної економіки. Запропоноване авторське трактування поняття «соціогуманітарний простір регіону» як гармонізоване суспільне середовище в сукупності з усіма сферами людської діяльності, для яких характерна континуальність поширення і водночас дискретність організації, яка сприяє стабільному функціонуванню дистинацій різного таксономічного рангу в напрямі нарощування людського потенціалу та його капіталізації, та поняття «соціальна інфраструктура регіону» як сферу людської діяльності, що спрямовує свої системні дії в економічному, культурно-етнічному, духовному та соціогуманітарному напрямках і сприяє реалізації інституціональних вимог людиноцентризму в діяльності органів публічної влади, самоуправління та громадянського суспільства, спрямованих на забезпечення суспільних благ.

2. Проаналізовано ретроспективні тенденції функціонування та розвитку соціальної інфраструктури регіону, що ґрунтується на сукупності різноманітних підходів, до яких віднесено секторальний, міжсекторальний, регіональний, структурний, системно- історичний, комплексний та проблемний. Доведено, що якість соціальної інфраструктури залежить від нагромадження соціального капіталу, що проявляється у взаємодії ресурсної та інституційної компонентів.

3. Запропоновано системно-синергійну парадигму впливу соціогуманітарного простору регіону на розвиток регіональних господарських систем, що формується у триєдності матеріальної, інформаційної та синергетичної основ.

4. Обґрунтовано закономірності трансформації соціогуманітарного простору в контексті євроінтеграції, застосування яких у процесі діяльності соціальної інфраструктури допомагають ефективно використовувати ресурсний потенціал регіонів, оптимізувати економічну діяльність на різних таксономічних рівнях.

5. Сформульовано систему загальнонаукових та специфічних принципів, що є базою для оцінки соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіонів. Авторкою запропоновано зазначений перелік специфічних принципів доповнити принципом *партисипаційності*, що полягає в залученні мешканців до активної участі в прийнятті рішень щодо розвитку сфер соціальної інфраструктури регіону, їх згуртованості та спрямованості на вирішенні соціальних проблем, успадкованих та накопичених у трансформаційний період, та принципом *континуальності*, що відображає сукупність соціально-економічних цінностей територіальних громад, їх безперервне удосконалення.

6. Досліджено наявні наукові підходи до оцінки рівня модернізації соціальної інфраструктури регіону та розроблено авторську методику критеріального виміру компонентів соціальної інфраструктури на функціонування соціогуманітарного простору регіональних господарських систем.

7. Проведено аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку освітньої та медичної інфраструктури 22 областей України. Виявлено відсутність рівного доступу населення до навчальних закладів, що відображає проблему соціального відторгнення, обмежує індивідуальні можливості населення регіонів України та ускладнює перехід до інклюзивного типу розвитку. Встановлено, що кадровий потенціал медичної інфраструктури регіонів України має виражену регіональну дивергенцію (як у просторовому розподілі, так і в професійній структурі). Крім того, мешканці регіонів України мають значно гірші умови доступу до послуг медичної компоненти соціальної інфраструктури та, як наслідок, формування людського потенціалу, ніж мешканці європейських країн.

8. Здійснено моніторинг структурно-динамічного розвитку культурологічної інфраструктури в межах регіонів України. З'ясовано, що впродовж 2010–2017 рр. спостерігалось зменшення спортивних шкіл (майже на 20 %) та кількості клубних закладів (на 1503 од., або на 8 %). Виявлено значну диспропорцію між мінімальною і максимальною кількістю закладів культури клубного типу у Хмельницькій та Дніпропетровській областях.

9. Відповідно до розробленої авторської методики дисертанткою визначено інтегральний індекс оцінки впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору для кожного регіону України, здійснено його ранжування та розподіл на чотири групи (регіони-лідери, провідні, периферійні регіони та регіони-аутсайтери). Найвище значення індексу відповідає регіону з найвищим рівнем розвитку соціальної інфраструктури, найменше значення – регіон із найнижчим рівнем розвитку. Авторкою встановлено, що важливим напрямом подолання негативної тенденції розвитку соціальної інфраструктури регіонів України є продуктивна співпраця між усіма ланками управління, оскільки від співробітництва в цій сфері залежить реалізація спільних цілей, однією з яких є виховання здорового й освіченого соціуму.

10. Окреслено територіальну організацію соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору 16 воєводств Республіки Польща на базі авторської методики. Проведено розподіл воєводств Республіки Польща на групи за рівнем інфраструктурного розвитку, за результатами якого авторкою виділено 4 групи регіонів: із високим рівнем розвитку соціальної інфраструктури, з рівнем розвитку соціальної інфраструктури вище за середній, із середнім та низьким рівнем інфраструктурного розвитку воєводств Польщі.

11. Досліджено роль освітньої компоненти соціальної інфраструктури в розвитку соціального підприємництва в деяких європейських країнах. Сформульовано авторське визначення категорії «соціальне підприємництво», під яким слід розуміти інноваційну діяльність особи або групи людей, що здійснюють системні зміни в екологічній або соціальній сфері, отримують прибуток від своєї діяльності та здійснюють значний вплив на економічний розвиток та формування нового соціогуманітарного простору регіональних господарських систем.

12. Розкрито організаційні засади формування публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури в межах регіонального простору. Обґрунтовано авторську позицію щодо визначення поняття «публічно-приватне партнерство соціальної інфраструктури». Розроблено структурно-логічну модель публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури в умовах формування нового соціогуманітарного простору регіону, що ґрунтується на ефективній співпраці між урядом та бізнесом, а також передач значної частини ресурсів, повноважень та відповідальності від виконавчої влади до територіального самоврядування. Сформовано матрицю оптимізації фінансування освітньої інфраструктури, в основу якої має бути покладено принципи партисипації територіальних громад і децентралізації владних повноважень.

13. Удосконалено інституціональний механізм формування соціогуманітарного простору в умовах децентралізації владних повноважень, базисом якого є, з одного боку, відносини власності, а з іншого – релевантне нормативно-правове поле діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та розвитку партисипації громадянського суспільства.

14. Розроблено просторову модель модернізації компонентів соціальної інфраструктури в контексті започаткованих реформ, детермінантою якої є чітке розмежування завдань, обов'язків та відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також вектори структуризації просторової організації соціальної інфраструктури.

15. Аргументовано авторську позицію щодо стратегічних засад модернізації соціальної інфраструктури в межах соціогуманітарного простору на засадах інклюзивності. Розроблено управлінську модель модернізації соціальної інфраструктури на основі парадигми знанневої економіки, що включає чотири рівні: центральні органи державної влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та громадянське суспільство.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *Монографії*

1. Ревко А. М. Освітня домінанта у парадигмальному вимірі соціогуманітарного простору регіону: монографія. Чернігів: Видавець Брагинець О. В. 2019. 354 с. (20,39 друк. арк.).

2. Бутко М. П., **Ревко А. М.** Соціальні імперативи якісного розвитку продуктивних сил регіонів України: монографія / за заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. 276 с. (16,1 друк. арк.). *Особистий внесок: розділи 2-4, а також п. 1.2-1.3 та 5.2-5.3 (13,4 друк. арк.).*

Розділи в монографіях

3. Ревко А. М. Стратегія модернізації інвестиційного ресурсу розвитку людського потенціалу регіону. *Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку*: колективна монографія / під заг. ред. М. П. Бутка. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. С. 316–337. (1,1 друк. арк.).

4. Revko A. Education as a Determinant for Social Entrepreneurship Development in the European Region. *Sustainable Economic: Basis, Determinants, Tendencies, Marks*: collective monograph. Poznan, 2019. P. 13–21. (0,6 друк. арк.).

5. Revko A. Infrastruktura społeczna regionu i jej wpływ na rozwój potencjału ludzkiego. *Oblicza dobrobytu - wybrane zagadnienia*: collective monograph. Kwidzyn: Powiślańska Szkoła Wyższa, 2019. S. 163–169. (0,4 друк. арк.).

6. Revko A. Infrastruktura społeczna regionu jako wyzwanie współczesnych kryzysów rozwoju społecznego na tle transformacji społeczno-gospodarczej Ukrainy. *Wyzwania dla świata XXI wieku. Wybrane kryzysy globalne i lokalne*: collective monograph. Poznan: Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2019. S. 25–32. (0,5 друк. арк.).

Статті в наукових фахових виданнях України

7. Ревко А. М. Модернізаційні аспекти фінансування освітньої підсистеми соціальної інфраструктури регіону. *Фінансові дослідження*. 2018. № 2(5). URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/120.pdf> (дата звернення: 01.10.2019). (0,7 друк. арк.).

8. Ревко А. М. Соціальний капітал як каталізатор розвитку соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору регіону. *Східна Європа*. 2019. № 4 (21). С. 400–405. (0,6 друк. арк.).

9. Ревко А. М. Методи оцінки соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 4(15). С. 173–177. (0,4 друк. арк.).

10. Бутко М. П., **Ревко А. М.** Особливості функціонування соціогуманітарного простору в умовах децентралізованого управління: досвід Польщі та уроки для України. *Економіка України*. 2019. № 7-8. С. 71–88. (1,0 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено структурно-функціональну та просторово-регулюючу компоненти соціогуманітарного простору. На підставі досвіду Польщі розроблено просторову модель організації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України, яка ґрунтується на чіткому розмежуванні завдань, обов'язків і відповідальності між органами центральної влади та місцевого самоврядування (0,7 друк. арк.).*

Статті в наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз

11. Ревко А. М. Оцінка впливу витрат домогосподарств на якісний розвиток людського потенціалу регіону. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2015. № 1 (26). С. 115–121. (0,7 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, INDEX COPERNICUS).

12. Ревко А. М. Система освіти як детермінанта людського розвитку: польський досвід. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2016. № 2 (6). С. 63–71. (0,8 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

13. Ревко А. М. Детермінанти формування рівня життя населення регіонів України. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8). С. 154–159. (0,7 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах WEB OF SCIENCE).

14. Revko A. Social Entrepreneurship as the Main Resource for the Regional Development. *Marketing and Management of Innovations*. Sumy State University. 2017. № 1. P. 85–96. (0,5 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах WEB OF SCIENCE).

15. Бутко М. П., **Ревко А. М.** Соціальна інфраструктура як каталізатор модернізації соціогуманітарного простору регіонів України. *Регіональна економіка*. 2017. № 4 (86). С. 28–37. (0,7 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено понятійний контур соціальної інфраструктури як каталізатора модернізації соціогуманітарного простору регіонів України. Запропоноване власне визначення поняття «соціальна інфраструктура». Обґрунтовано підходи до класифікації соціальної інфраструктури регіонів України (0,5 друк. арк.)*. (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах INDEX COPERNICUS).

16. Ревко А. М. Культурна інфраструктура як базис розвитку соціогуманітарного простору регіонів України в умовах трансформаційної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2018. № 3 (15). С. 130–136. (0,5 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

17. Ревко А. М. Медична підсистема соціальної інфраструктури регіону як домінанта формування людського потенціалу. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2018. № 4 (16). С. 154–160. (0,5 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

18. Ревко А. М. Методологічні принципи та критерії структурного аналізу соціальної інфраструктури регіонів України. *Бізнес Інформ*: науковий журнал. 2019. № 1 (492). С. 164–169. (0,6 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Ulrichsweb Global Serials Directory (США); Research Papers in Economics (США); INDEX COPERNICUS (Польща); Directory of Open Access Journals; Academic Journals Database (Швейцарія); Research Bible (Японія); Open Academic Journals Index; GetInfo (Німеччина); BASE (Німеччина) та інші).

19. Ревко А. М. Методологічний концепт оцінки освітньої інфраструктури в контексті інноваційного розвитку регіонів. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 3-2 (52). С. 42–48. (0,6 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах INDEX COPERNICUS).

20. Ревко А. М. Диспропорції розвитку освітньої компоненти соціогуманітарного простору регіону. *Держава та регіони*. 2019. № 3 (108). С. 178–183. (0,5 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах INDEX COPERNICUS).

21. **Ревко А. М.**, Холявко Н. І. Міжнародний досвід публічно-приватного партнерства в освітній сфері соціальної інфраструктури регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26, ч. 2. С. 50–54. (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено відмінні риси публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури від публічно-приватного партнерства економічної інфраструктури. Розглянуто міжнародний досвід реалізації програм у сфері освіти, в яких використовується публічно-приватне партнерство соціальної інфраструктури, а саме: надання освітніх послуг, управлінські послуги, програми ваучеризації, професійні та допоміжні послуги, інфраструктурні* (0,4 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах INDEX COPERNICUS).

22. Ревко А. М. Імперативи просторового розвитку медичної сфери соціальної інфраструктури Причорноморського регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 43. С. 126–131. (0,6 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах INDEX COPERNICUS).

23. Ревко А. М. Методологічні засади оцінки впливу соціальної інфраструктури на трансформацію соціогуманітарного простору регіону. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (72), ч. 2. С. 125–130. (0,4 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, INDEX COPERNICUS, Google Scholar, CiteFactor, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index).

24. Ревко А. М. Системно-синергетична парадигма розвитку соціальної інфраструктури в системі соціогуманітарного простору регіону. *Проблеми і перспективи економіки та управління*: науковий журнал. 2019. № 2 (18). С. 121–128. (0,7 друк. арк.); (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

25. **Revko A. M.**, Verbytska A. V. Financial Instruments for Social Infrastructure Development of the Region in Conditions of Decentralization. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 3, No 30. P. 482–489. (0,7 друк. арк.).

Особистий внесок: розроблено рекомендації, необхідні для підвищення ролі українського неурядового сектору при формуванні громадської політики та реалізації владних повноважень щодо розвитку соціальної інфраструктури. Проведено авторські дослідження статистичних даних у сфері відкритих конкурсних пропозицій для підтримки виконання завдань у місті Познані в галузі науки, вищої освіти, середньої освіти та виховної роботи (0,4 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах WEB OF SCIENCE, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Міжнародна пошукова система Google Scholar, ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Загальнодержавна реферативна база даних «Україніка наукова», Український реферативний журнал «Джерело»).

26. **Ревко А.**, Назаркевич І., Кривень О. Еволюція структурних трансформацій в світовій економіці: досвід для України. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2019. № 1 (17). С. 33–40. (0,7 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано визначення таких дефініцій, як «економічний розвиток», «економічне зростання» та «соціальна інфраструктура» з погляду структурних перетворень у національній економіці (0,3 друк. арк.).* (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

27. Ревко А. М. Стратегі розвитку освітньої компоненти соціальної інфраструктури регіону в контексті євроінтеграційних процесів. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2019. № 3 (19). С. 240–247. (0,7 друк. арк.). (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; INDEX COPERNICUS; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)).

28. Waligora A., **Revko A.** Social Entrepreneurship as a Determinant for the Local Community Development: Experience of Polish and Ukrainian Regions. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2. С. 150–156 (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано особливості соціального підприємництва в Польщі та Україні та представлено шляхи розвитку соціального підприємництва в Україні (0,4 друк. арк.).* (Журнал зареєстровано в міжнародних наукометричних базах НБУ ім. Вернадського; CrossRef; Ulrich's Periodicals Directory; INDEX COPERNICUS; EBSCO; Google scholar).

Статті в міжнародних виданнях

29. Revko A. The Role of Human Potential for Sustainable Development in Chernihiv Region, Ukraine. *Studia Periegetica: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznan, Poland*. 2016. № 1(15). P. 99–114. (0,8 друк. арк.).

30. Revko A. Problemy i infrastruktura społeczna na rynku pracy Ukrainy. *Rynek pracy*. Warszawa. 2017. Nr. 4(163). S. 30–36. (0,5 друк. арк.).

Статті в інших виданнях

31. Бутко М. П., **Ревко А. М.** Концептуальні засади сталого розвитку регіональних соціальних систем. *Сталий людський розвиток місцевих громад: наукові праці ВНЗ-партнерів Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» / за заг. ред. М. А. Лепського. Київ, 2015. С. 45–65. (1,3 друк. арк.). Особистий внесок: визначено понятійний контур регіональних соціальних систем та запропоновано концептуальні засади сталого розвитку регіону (0,9 друк. арк.).*

32. **Ревко А. М.**, Чех А. В. Ретроспектива теоретичних підходів до сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія: збірник. 2016. № 2(8). С. 135–142. (0,4 друк. арк.). Особистий внесок: проведено аналіз рівня безробіття населення України за віковими групами. Запропоновано основні напрямки реформування молодіжної політики як регіонів, так і держави загалом. (0,2 друк. арк.).*

33. Менеджмент для місцевих органів публічної влади: підручник / Бутко М. П., Бутко І. М., **Ревко А. М.** та ін.; за заг. ред. М. П. Бутка. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 412 с. (25,75 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено організаційну культуру та етику в системі менеджменту місцевих органів публічної влади (2,8 друк. арк.).*

Матеріали наукових конференцій

34. Ревко А. М. Вплив рівня добробуту населення на процеси модернізації людського потенціалу регіону. *Проблеми громадянського поступу українського суспільства: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 21 січня 2015 р.). Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т., 2015. С. 439–443. (0,3 друк. арк.).*

35. Revko A. Peculiarities of the Formation of the Mechanism of Wages and Human Potential Modernization of the Region. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «The Top Actual Researches in Modern Science. Vol. III (July 18-19, 2015, Ajman, UAE)».* Dubai: Rost Publishing, 2015. P. 35–38. (0,2 друк. арк.).

36. Ревко А. М. Рівень життя як каталізатор сталого розвитку регіональних соціальних систем. *Статистичне забезпечення управління сталим розвитком економіки та соціальної сфери: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 5 грудня 2015 року). Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2015. С. 98–100. (0,2 друк. арк.).*

37. **Revko A.**, Demir O. Service industry growth and unemployment in different educational levels: turkish and ukrainian experience. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law: collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 1. Modern Priorities of Economics, Engineering and Technology. Chernihiv: CNUT, 2016. P. 31–34. (0,2 друк. арк.). Особистий внесок: досліджено теоретико-методологічний аспект формування та розвитку людського капіталу в Україні та Туреччині. (0,1 друк. арк.).*

38. **Ревко А. М.**, Чех О. О. Сутнісні ознаки рівня життя населення в умовах трансформаційних змін. *Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 18-19 травня 2016 р.): у 7 ч. Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. Ч. 6. С. 211–213. (0,2 друк. арк.). Особистий внесок: визначено перспективні напрями та заходи щодо підвищення рівня життя населення регіону в умовах трансформаційних змін (0,1 друк. арк.).*

39. Revko A. Investment Potential of Households in the Regions of Ukraine in the Context of European Integration Processes. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law* : collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 1. Modern Priorities of Economics: Social Challenges. Chernihiv: CNUT, 2017. P. 49-52. (0,2 друк. арк.).

40. Revko A. Praxeological measurement of the formation of social infrastructure in the context of sustainable development of regions. *Current Challenges of Local and Regional Development*. Book of Abstracts, 11-13 September 2018, Poznan, Poland. P. 33. (0,1 друк. арк.).

41. Ревко А. М. Фактори модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства*: збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р.). Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2018. С. 119–121. (0,2 друк. арк.).

42. Ревко А. М. Ретроспективні тенденції просторового розвитку соціальної інфраструктури регіонального економічного простору. *Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.): у 2 ч. Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2019. Ч. 1. С. 246–247. (0,2 друк. арк.).

43. Ревко А. М. Імперативи інноваційного розвитку соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури*: матеріали V Міжнародної наукової конференції (м. Львів 23-25 травня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 181–183. (0,2 друк. арк.).

44. Ревко А. М. Вектори розвитку соціального підприємництва регіону в умовах євроінтеграційних процесів. *Євроінтеграційний ресурс розвитку глобального підприємництва*: збірник матеріалів Дискусійної платформи; 17 травня 2019 р. / за ред. д.е.н., проф. А. М. Поручника. Київ: КНЕУ, 2019. С. 54–56. (0,15 друк. арк.).

45. Ревко А. М. Освітня компонента соціальної інфраструктури регіону як детермінанта людського розвитку в умовах інноваційних трансформацій. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: II Міжнародна науково-практична конференція (м. Кропивницький, 11 квітня 2019 року). Кропивницький, 2019. С. 18-20. (0,2 друк. арк.).

46. Ревко А. М. Інституціональні аспекти модернізації соціальної інфраструктури регіону в умовах децентралізованого управління. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства*: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11 жовтня 2019 р.). Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2019. С. 51–54. (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ревко А. М. Соціогуманітарний простір та його вплив на розвиток регіональних господарських систем. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Чернігівський національний технологічний університет Міністерства освіти і науки України. – Чернігів, 2020.

У дисертації розроблено теоретичні й методологічні положення, наукові та практичні рекомендації щодо впливу модернізації соціогуманітарного простору регіону на розвиток регіональних господарських систем. Систематизовано наявні теоретичні підходи до формування соціогуманітарного простору регіону та ретроспективні тенденції розвитку соціальної інфраструктури в його складі. Наведено авторські дефініції: «соціогуманітарний простір регіону», «соціальна інфраструктура регіону», «людиноцентризм», «закономірності трансформації соціогуманітарного простору регіону», «публічно-приватне партнерство соціальної інфраструктури», «соціальне підприємництво» та «інклюзивний просторовий розвиток». Запропоновано методологічні засади оцінювання впливу соціогуманітарного простору на модернізацію продуктивних сил регіонів України.

Досліджено тенденції розвитку освітньо-медичної та культурологічної інфраструктури, визначено праксеологічний вимір функціонування соціогуманітарного простору та здійснено ранжування областей України та воєводств Республіки Польща за рівнем соціальної стратифікації. Обґрунтовано роль освітньої складової соціальної інфраструктури в розвитку соціального підприємництва в деяких європейських країнах та розкрито організаційні засади публічно-приватного партнерства соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору.

Дисертанткою окреслено інституціональний механізм формування нового соціогуманітарного простору регіону в умовах децентралізованого управління та сформовано просторову модель модернізації компонентів соціальної інфраструктури в контексті започаткованих реформ. Запропоновано стратегічні засади модернізації соціальної інфраструктури регіонів України з урахуванням критеріїв інклюзивності та окреслено управлінську модель модернізації соціальної інфраструктури регіону.

Ключові слова: соціальна інфраструктура регіону, соціогуманітарний простір регіону, регіональні господарські системи, соціальний капітал, децентралізація, публічно-приватне партнерство соціальної інфраструктури, соціальне підприємництво, освітньо-професійне консультування молоді, інститути громадянського суспільства, партисипація територіальних громад, інклюзивний просторовий розвиток, соціогуманітарна стратегія регіону.

АННОТАЦИЯ

Ревко А. М. Социогуманитарное пространство и его влияние на развитие региональных хозяйственных систем. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Черниговский национальный технологический университет Министерства образования и науки Украины. – Чернигов, 2020.

В диссертации разработаны теоретические и методологические положения, научные и практические рекомендации по влиянию модернизации социогуманитарного пространства региона на развитие региональных хозяйственных систем. Систематизированы имеющиеся теоретические подходы формирования социогуманитарного пространства региона и ретроспективные тенденции развития социальной инфраструктуры в его составе. Подано авторские дефиниции: «социогуманитарное пространство региона», «социальная инфраструктура региона», «человекоцентризм», «закономерности трансформации социогуманитарного пространства региона», «публично-частное партнерство социальной инфраструктуры», «социальное предпринимательство» и «инклюзивное пространственное развитие». Предложены методологические основы оценки влияния социогуманитарного пространства на модернизацию производительных сил регионов Украины.

Исследовано тенденции развития образовательно-медицинской и культурологической инфраструктуры, определено праксеологическое измерение функционирования социогуманитарного пространства и осуществлено ранжирование областей Украины и воеводств Республики Польша по уровню социальной стратификации. Обоснована роль образовательной составляющей социальной инфраструктуры в развитии социального предпринимательства в некоторых европейских странах и раскрыто организационные основы государственно-частного партнерства социальной инфраструктуры социогуманитарного пространства.

Диссертантом обозначено институциональный механизм формирования нового социогуманитарного пространства региона в условиях децентрализованного управления и сформировано пространственную модель модернизации компонентов социальной инфраструктуры в контексте начатых реформ. Предложены стратегические основы модернизации социальной инфраструктуры регионов Украины с учетом критериев инклюзивности и обозначено управленческую модель модернизации социальной инфраструктуры региона.

Ключевые слова: социальная инфраструктура региона, социогуманитарное пространство региона, региональные хозяйственные системы, социальный капитал, децентрализация, публично-частное партнерство социальной инфраструктуры, социальное предпринимательство, образовательно-профессиональное консультирование молодежи, институты гражданского общества, партисипация территориальных общин, инклюзивное пространственное развитие, социогуманитарная стратегия региона.

ABSTRACT

Revko A. M. Socio-humanitarian space and its impact on the development of regional economic systems. – Manuscript.

Thesis for a Doctor Degree in Economic Sciences in specialty 08.00.05 –Development of Productive Forces and Regional Economics (subject area – economic sciences). – Chernihiv National University of Technology Ministry of Education and Science of Ukraine. – Chernihiv, 2020.

The thesis developed theoretical and methodological principles, scientific and practical recommendations on the impact of the modernization of the socio-humanitarian space of the

region on the development of regional economic systems. The existing theoretical approaches to the formation of the socio-humanitarian space of the region and the retrospective trends in the development of social infrastructure in its composition are systematized. The author's definitions have been submitted: "socio-humanitarian space of the region", "social infrastructure of the region", "human-centrism", "laws of transformation of the socio-humanitarian space of the region", "public-private partnership of social infrastructure", "social entrepreneurship" and "inclusive spatial development". The methodological basis for assessing the impact of the socio-humanitarian space on the modernization of the productive forces of the regions of Ukraine is proposed.

The development trends of the educational-medical and cultural-cultural infrastructure are investigated, the praxeological dimension of the functioning of the socio-humanitarian space is determined, and the regions of Ukraine and the voivodships of the Republic of Poland are ranked by the level of social stratification. The role of the educational component of the social infrastructure in the development of social entrepreneurship in some European countries is justified and the organizational foundations of the public-private partnership of the social infrastructure of the social and humanitarian space are revealed.

The dissertation candidate outlined the institutional mechanism for the formation of a new socio-humanitarian space in the region under decentralized management and a spatial model for the modernization of the components of social infrastructure in the context of the reforms launched. The strategic foundations for the modernization of the social infrastructure of the regions of Ukraine are proposed taking into account the inclusion criteria and a management model for the modernization of the social infrastructure of the region is identified.

Keywords: social infrastructure of the region, socio-humanitarian space of the region, regional economic systems, social capital, decentralization, public-private partnership of social infrastructure, social entrepreneurship, educational and professional counseling of youth, civil society institutions, participatory development of territorial communities, inclusive spatial development, socio-humanitarian strategy of the region.

Підписано до друку 05.03.2020. Формат 60×84/16.
Умов. друк. арк. 1,9. Тираж 100 пр. Зам. № 500/20.

Редакційно-видавничий відділ
Чернігівського національного технологічного університету
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.